

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Flyktninger og hjem

En kvalitativ studie av hvordan flyktningers opplevelse av hjem påvirker
integreringsprosessen i Norge

Ester-Marie Fiskum

Veileder

Førsteamanuensis Marielle Stigum Gleiss

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5035: Masteroppgave i Religion, Society and Global Issues (60 ECTS), Vår 2020

Antall ord: 30.105

Forord

Det har vært en utfordring å skrive masteroppgave ved siden av en fulltidsjobb. Noe som til tider har gått utover de nærmeste. Det er derfor mange som fortjener en takk.

Takk til mamma og pappa som har gitt meg en oppvekst jeg aldri ville vært foruten. Valget deres om å dra ut som misjonærer har formet meg til den jeg er i dag, og jeg ville ikke endret på noe. En ekstra takk til mamma for korrekturlesing underveis, det har vært til stor hjelp.

Jeg er også så heldig å ha verdens mest tålmodige mann. Lars Kristian; uten støtten fra deg hadde jeg ikke klart å gjennomføre denne oppgaven.

Videre vil jeg takke både informantene og de ansatte hos Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste for at de tok seg tid til å møte meg og snakke med meg, og for all hjelp underveis.

Til sist, Marielle, uten veiledningen du har gitt meg hadde ikke denne oppgaven blitt ferdig. Tusen takk for all støtte, råd og gode samtaler.

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hvordan flyktningers opplevelse av hjem påvirker integreringsprosessen i Norge. Jeg svarer på problemstillingen med utgangspunkt i følgende delspørsmål:

- Hvordan skaper flyktninger et nytt hjem i Norge?
- Hvordan opplever flyktninger betydningen av å ha en opplevelse av hjem for egen integrering?
- Hvilken rolle spiller Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste, men også nordmenn generelt, i flyktningers opplevelse av hjem?

For å svare på disse spørsmålene har jeg sett nærmere på teori om hjem, kultur og integrering, og drøftet funnene i lys av dette. Jeg har benyttet meg av kvalitativ metode og gjort semistrukturerte intervjuer med ti flyktninger som er, eller har vært deltakere i introduksjonsprogrammet hos Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste. Samtalene med flyktingene har gitt meg innblikk i hvordan de opplevde hjem før, hvordan de har skapt ett nytt hjem i Norge, og hvordan dette har påvirket integreringen.

Funnene mine viser at det er viktig at flyktingene har en opplevelse av hjem i Norge for at de skal kunne integreres i samfunnet. For å skape en opplevelse av hjem er en følelse av trygghet og tilhørighet nødvendig. Informantene har ulike oppfatninger om hva som gjør at de føler seg hjemme, men en fellesnevner er opplevelsen av å bo i et land som er trygt. Videre er det å skape en følelse av tilhørighet sentralt. Dette kan gjøres på mange måter, men uten en følelse av tilhørighet til noe utenfor en selv blir det vanskelig å skape et hjem.

Forkortelser

IMDi	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
IMRAD	Introduksjon, Metode, Resultat og Diskusjon
NESH	De nasjonale forskningsetiske komiteene
NSD	Norsk senter for forskningsdata
PK	Program koordinator

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn og personlig motivasjon	1
1.2	Tema og problemstilling.....	2
1.2.1	Kort om temaet.....	2
1.2.2	Problemstilling.....	2
1.3	Oppgavens forskningsdesign.	3
1.4	Oppgavens oppbygning og struktur.	4
2	Bakgrunnsforståelse.....	5
2.1	Staten	5
2.2	Kommunene.....	7
2.3	Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste.....	7
3	Teori.....	10
3.1	Hjem	10
3.1.1	Det indre og det ytre hjemmet	10
3.1.2	Hjem som tre dimensjoner.....	12
3.1.3	Hjem som fem dimensjoner.....	15
3.1.4	Det norske hjemmet.....	16
3.2	Migrasjon og integrering	16
3.2.1	Migrasjon.....	16
3.2.2	Integrering.....	18
3.3	Kultur.....	21
3.4	Oppsummering av teorien.....	25
4	Metode	27
4.1	Metodologisk refleksjon	27
4.2	Etikk	28
4.2.1	Etiske retningslinjer.....	28

4.2.2	Etiske vurderinger	28
4.2.3	Behandling av personopplysninger	30
4.3	Datainnsamling	30
4.3.1	Intervju som metode	30
4.3.2	Intervjuguide	31
4.3.3	Valg av informanter.....	32
4.3.4	Gjennomføring av intervjuene	32
4.3.5	Utfordringer ved datainnsamling	33
4.3.6	Bearbeidelse av innsamlede data	34
4.4	Metodiske styrker og svakheter	34
4.4.1	Styrker	34
4.4.2	Svakheter	35
5	Funn	37
5.1	Presentasjon av materialet	37
5.1.1	Den fysiske dimensjonen av hjem.....	37
5.1.2	Den psykiske dimensjonen av hjem	39
5.1.3	Den sosiale dimensjonen av hjem	43
5.1.4	Den spirituelle dimensjonen av hjem	47
5.1.5	Den intellektuelle dimensjonen av hjem	48
5.2	Etablere funn.....	50
6	Drøfting.....	53
6.1	Den fysiske dimensjonen av hjem.....	54
6.2	Den psykiske dimensjonen av hjem	56
6.3	Den sosiale dimensjonen av hjem	58
6.4	Den spirituelle dimensjonen av hjem	62
6.5	Den intellektuelle dimensjonen av hjem	63
6.6	Overlapping mellom dimensjonene.....	64

7	Konklusjon	68
7.1	Hvordan skaper flyktninger et nytt hjem i Norge?.....	68
7.2	Hvordan opplever flyktninger betydningen av å ha en opplevelse av hjem for egen integrering?	70
7.3	Hvilken rolle spiller Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste, men også nordmenn generelt, i flyktningers opplevelse av hjem?	71
7.4	Endelig konklusjon: Hvordan påvirker flyktningers opplevelse av hjem integreringsprosessen i Norge?	73
7.5	Forslag til videre forskning.....	75
8	Litteratur.....	76
9	Vedlegg	79
9.1	Intervjuguide	79
9.2	Samtykke	80
9.3	Godkjenning fra NSD.....	81

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og personlig motivasjon

Hvor kommer du fra? Et spørsmål jeg har fått mange ganger. En vanlig åpning for å bli bedre kjent. Kanskje virker det ufarlig å spørre om det? Man forventer sikkert et kort og enkelt svar, et navn på en by eller bygd. Men for meg er ikke svaret så enkelt. Jeg har ikke èn adresse, et hus eller et land som jeg føler at jeg kommer fra alene. Med foreldre som var misjonærer har jeg bodd mange steder, og jeg har flyttet mye i voksen alder også. Jeg har bodd på 35 ulike adresser og i fem ulike land. Det er derfor ikke et kort svar å gi på hvor jeg kommer fra. Genetisk er jeg norsk, men jeg har med meg ulike kulturer som former meg. Jeg blir ofte spurt om jeg føler meg rotløs. Det har jeg tenkt mye på. Må jeg ha kun et hjem? Er hjem et sted? Jeg har kommet frem til at jeg tvert imot er rotfull. Jeg vet at dette ikke er et ord, men det burde være det. Jeg har røtter flere steder. Dette skaper ofte videre forvirring og oppfølgingsspørsmål hos de andre; “Men hvor er da hjem for deg?” Hvordan kan jeg forklare det? For mange nordmenn er hjem et konkret hus hvor man er vokst opp. Jeg har ikke det. Jeg har mange steder, kulturer, lukter, smaker og relasjoner som får meg til å føle meg hjemme. Jeg er lett flyttbar. Jeg har hjemmet med meg hvor enn jeg er. Jeg er en såkalt TCK, Third Cultural Kid.

Høsten 2015 var overskriften «flyktningkrise» ofte å se i norsk media. Jeg begynte å tenke på hvordan det er for mennesker som har måttet flykte fra alt de kjenner og identifiserer seg med. Hvordan er det for dem å skape et nytt hjem i et land der alt er fremmed? Lar det seg egentlig gjøre? Er det viktig å føle seg hjemme? Jeg har alltid hatt en base og tryggheten av å høre til. Hvordan er det for dem som mister denne tryggheten? Når de blir bosatt får de tildelt en bolig, men er dette hjem? Hva er egentlig hjem?

Da jeg kom i kontakt med flyktning- og inkluderingstjenesten i Rælingen ble jeg nysgjerrig på arbeidet de driver. De har fokus på hjem i arbeidet med flyktninger. De har kjøpt et helt ordinært hus på et boligfelt hvor de har kontorene sine. Dette er annerledes enn andre flyktningkontor, og statistikken deres viser at de oppnår gode resultater. Dette ble

utgangspunktet for fokuset i denne oppgaven; har fokuset på hjem noe å si for en vellykket bosetting og integrering av flyktninger i Norge?

1.2 Tema og problemstilling

1.2.1 Kort om temaet

Jeg begynte denne oppgaven med å bestemme meg for et tema jeg ønsket å skrive om. Ovenfor har jeg beskrevet motivasjonen for å skrive om flyktningers opplevelse av hjem i Norge. Vi lever i verden med økende mobilitet hvor man forholder seg til flere ulike kulturer og måter å leve på. Hjemmets betydning i slike prosesser mener jeg det er relevant å skape en bevisstgjøring omkring. Jeg tror dette prosjektet er viktig for å belyse en sårbar gruppe og et lite omtalt tema; flyktningers opplevelsen av hjem i et nytt land. Jeg mener tematikken hjem er relevant for flyktingene som blir bosatt i Norge, men også for samfunnet ellers. I den offentlige debatten snakkes det ofte om at flyktninger skal bli integrert og bidra til samfunnet, og hvordan man kan unngå at de blir avhengig av sosialhjelp etter endt introduksjonsprogram. Er dette enstydig med vellykket integrering? Hvordan legger man i så fall til rette for en vellykket integrering? En hører lite snakk om at flyktninger skal føle seg hjemme. Men er det en nødvendighet for vellykket integrering at flyktninger føler seg hjemme i Norge? Hva er konsekvensen av å ikke føle seg hjemme? Er dette kun flyktingenes ansvar?

1.2.2 Problemstilling

I startfasen vurderte jeg å skrive en komparativ studie av flyktning- og inkluderingstjenesten i Rælingen som er plassert utenfor NAV og et flyktningkontor som er plassert under NAV. Jeg kom fram til at arbeidet med en slik oppgave ville blitt for bredt og så meg nødt til å innsnevre oppgaven ytterligere. Jeg valgte derfor å kun fokusere på Rælingens arbeid med flyktninger da de jobber med et bevisst forhold til begrepet hjem og har gode resultater i arbeid med flyktninger. Jeg ønsket å se nærmere på om dette kan ha en sammenheng og undersøke nærmere hvordan flyktninger tilknyttet dette kontoret tenker om hjem. Etter å ha bestemt meg for temaet flyktningers opplevelse av hjem i Norge utarbeidet jeg en problemstilling å jobbe etter. Jeg var nysgjerrig på sammenhengen mellom opplevd hjem og integreringsprosessen

hos flyktninger i Norge og kom derfor frem til denne problemstillingen; Hvordan påvirker flyktningers opplevelse av hjem integreringsprosessen i Norge? Jeg er interessert i å finne ut av om det er mulig å skape et nytt hjem i en ny kultur, og om dette er relevant for integreringsprosessen. Problemstillingen vil bli besvart ved hjelp av følgende delspørsmål:

- Hvordan skaper flyktninger et nytt hjem i Norge?
- Hvordan opplever flyktninger betydningen av å ha en opplevelse av hjem for egen integrering?
- Hvilken rolle spiller Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste, men også nordmenn generelt, i flyktningers opplevelse av hjem?

1.3 Oppgavens forskningsdesign.

Etter utforming av problemstillingen måtte jeg ta valg om hvilke metodiske fremgangsmåter jeg ville bruke. Først tok jeg stilling til om det var kvalitativ eller kvantitativ forskningsmetode var best egnet til å svare på problemstillingen. Da problemstillingen handler om den enkeltes flyktnings opplevelse av hjem anså jeg kvalitativ metode som den beste fremgangsmåten. Til forskjell fra kvantitativ metode gir kvalitativ metode rom for at man som forsker kommer nærmere inn på informantenes oppfatning om oppgavens tema (Bryman, 2012, s 35 - 37). Innenfor kvalitativ metode har man flere ulike måter for å samle inn data på. Jeg vurderte å gjennomføre gruppeintervjuer da dette ville vært tidseffektivt og gitt rom for en diskusjon mellom informantene. Men jeg konkluderte med at jeg ønsket informantenes svar på deres individuelle opplevelse av hjem uten innflytelse fra andre. I tillegg tok jeg med i vurderingen at jeg kunne møte på språklige utfordringer med tanke på at enkelte av informantene har bodd kort tid i Norge, dette kunne blitt krevende under et gruppeintervju både for den enkelte informant og for meg. Videre tok jeg stilling til hvilken intervjuform jeg ønsket å bruke enten strukturert, semistrukturert eller ustrukturert (Bryman, 2012, s. 468 - 496). Jeg valgte semistrukturert intervju da jeg mener at dette gir muligheten for en mer naturlig samtale enn strukturerte intervjuer. Til det semistrukturerte intervjuet laget jeg en intervjuguide med spørsmål som jeg stilte alle informantene. Rekkefølgen på spørsmålene ble styrt etter samtalen. Alle informantene er tilknyttet Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste ved at de har vært eller er deltakere i introduksjonsprogrammet. Intervjuene ble foretatt hos flyktning- og inkluderingstjenesten etter ønske fra informantene.

Valg av informanter og gjennomføring av intervjuene beskrives ytterligere i metodekapittelet.

1.4 Oppgavens oppbygning og struktur.

Denne oppgaven er skrevet på bakgrunn av IMRAD metoden. Dette er en forkortelse for Introduksjon, Metode, Resultat og Diskusjon (Bryman, 2012, s. 700 - 701). Jeg har brukt denne metoden som utgangspunkt når jeg begynte å skrive. Videre har jeg delt oppgaven inn i sju kapitler. Innledningsvis har jeg beskrevet personlige motivasjon og utgangspunkt for valg av oppgave. Dette er relevant da min personlige bakgrunn har hatt påvirkning i valg av tema. Deretter redegjør jeg for tema og problemstilling. For å danne en bakgrunnsforståelse for oppgaven har jeg inkludert et kapittel om fakta om integreringsarbeidet i Norge. Her forklarer jeg ansvarsfordeling mellom stat og kommune, for deretter å skrive om hvordan Rælingen har valgt å utføre dette arbeidet. I neste kapittel vil jeg gå nærmere inn på ulike teorier og begreper som er relevant for å svare på problemstillingen. Siden hjem er et sentralt tema i oppgaven har jeg brukt mye tid på å finne litteratur om dette. Jeg har gjort et utvalg av ulike teorier om hjem med forskjellige perspektiver. I tillegg til teorier om hjem vil jeg skrive om kultur, migrasjon og integrering som jeg anser som nøkkelbegreper i denne oppgaven. Videre vil jeg vise til metodiske valg og etiske vurderinger jeg har gjort underveis. Deretter presenterer jeg intervjuene med flyktningene og funnene fra disse. Jeg vil i neste kapittel drøfte funnene opp mot teorien, for deretter å konkludere på bakgrunn av problemstillingen og delspørsmålene.

2 Bakgrunnsforståelse

For at man skal kunne sette seg inn i problemstillingen mener jeg at det er essensielt at man har en bakgrunnsforståelse omkring hvordan man legger til rette for integrering i Norge. I det kommende avsnittet vil jeg derfor redegjøre for hvordan det formelle ansvaret er fordelt mellom stat og kommune. Jeg vil gå nærmere inn på hvilke føringer staten gir til hvordan man skal jobbe med integrering i Norge, for deretter å forklare kommunens rolle. Avslutningsvis vil jeg presentere hvordan Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste har valgt å løse arbeidet med integrering av flyktninger.

2.1 Staten

Etter andre verdenskrig var det millioner av mennesker på flukt på grunn av de store ødeleggelsene krigen hadde påført. Da det manglet et system for å ivareta disse flyktningene ble flyktningkonvensjonen utarbeidet av FN. I flyktningkonvensjonen defineres det hvem som er flyktninger og hvilke rettigheter man da har (FN, 2019, avsn. 1 - 4).

FN vedtok flyktningkonvensjonen 28. juli 1951. I Norge ble flyktningkonvensjonen ratifisert 7. november 1951, og ble gjeldende i Norge fra 22. april 1954 (Arbeids- og sosialdepartementet, 2016, Prop. 85 L (2016 – 2017), avsn. 9.2.1).

Da flyktningkonvensjonen første ble vedtatt i 1951, gjaldt den utelukkende for europeere som var på flukt før 1951. Men i 1967 ble dette endret da FN vedtok en tilleggsprotokoll som innebar at reglene gjaldt alle mennesker uavhengig av når man flyktet eller hvor man kom fra. Flyktningkonvensjonen understreker at enhver kan søke om beskyttelse, og at man som flyktning ikke kan returneres dit hvor man er forfulgt. Den innebærer også retningslinjer for flyktnings rettigheter etter at de har fått innvilget opphold (FN, 2019, avsn. 2)

Ved at Norge har ratifisert flyktningkonvensjonen er staten forpliktet til å følge denne. Når flyktninger innvilges opphold i Norge, får de tildelt en bostedskommune og begynner i et toårig introduksjonsprogram. I lov om introduksjonsprogrammet har staten lagt føringer på hvilke rettigheter flyktningene har og hvilke plikter som ligger hos kommunen. Staten har det

overordnede ansvaret for lovverket rundt integrering av flyktninger, og kommunene har ansvaret for utførelsen av dette (Regjeringen, u.å., innvandring og integrering).

I stortingsmeldingen “Fra mottak til arbeidsliv - en effektiv integreringspolitikk” nevnes det ti kjernepunkter for integrering hvor fokuset er på helse, utdanning og arbeid som grunnlag for en vellykket integrering. Denne meldingen kom på bakgrunn av migrasjonen i 2015. Dette er det skrives om fokuset for stortingsmeldingen:

Den tar for seg hvordan integreringspolitikk og tiltak bør organiseres slik at flere nyankomne innvandrere med fluktbakgrunn raskere kommer i arbeid eller utdanning og får en fast tilknytning til arbeidslivet (Justis og beredskapsdepartementet, Meld. St. 30 (2015-2016)).

Det legges gjennom hele dokumentet vekt på at målet med integrering er at flyktningene skal skaffe seg varig arbeid. Det skal legges til rette for språkopplæring, helsehjelp, og utdanning slik at flyktningene skal jobbe fremfor å bli avhengig av trygdeytelser eller sosialhjelp. (Justis og beredskapsdepartementet, Meld. St. 30 (2015-2016)). I den stortingsmeldingen heter det at;

Regjeringen ønsker at alle som bor i Norge skal oppleve at de blir akseptert for den de er og føle seg hjemme, trygge og rettferdig behandlet. Demokratiet og norsk lov setter rammer for alle som bor i Norge.

Å skape trygge individer og samfunn, og å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme, handler om å sikre gode oppvekstvilkår for barn og unge, bekjempe fattigdom, og å jobbe for at alle, uavhengig av bakgrunn, skal oppleve tilhørighet og beskyttelse mot diskriminering. (Justis og beredskapsdepartementet, Meld. St. 30 (2015-2016)).

Staten regulerer integreringen i Norge etter Lov om introduksjonsprogrammet. I denne loven står det beskrevet hvilke rettigheter flyktninger har og hvilke plikter kommunene.

Introduksjonsprogrammet er vanligvis i en periode på to år. Dette innebærer undervisning på 37,5 timer i uken. Det utarbeides en plan for programmet for hver enkelt flyktning. Denne planen skal ha en hoveddel som inneholder opplæring i norsk- og samfunnskunnskap og

arbeids- eller utdanningsrettet tiltak. Det er den enkelte kommune som har ansvar for gjennomføring av introduksjonsprogrammet. Introduksjonsprogrammet tilbys nyankomne flyktninger med oppholdstillatelse. I Norge er det Kunnskapsdepartementet som har sektoransvaret for integreringspolitikken. Kunnskapsdepartementet styrer igjen Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) som har ansvaret for veiledning av kommunene om introduksjonsprogrammet (Tronstad, 2015. s.22).

2.2 Kommunene

Ansvar for gjennomføringen av introduksjonsprogrammet ligger hos hver kommune (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, u.å., hva er et introduksjonsprogram). Kommunene kan velge om man ønsker å organisere arbeid med flyktninger inn under -, eller utenfor NAV. Over halvparten av kommunene i Norge har valgt å ha flyktningkontoret som en del av NAV. Flyktningkontorene skal jobbe etter lov om introduksjonsprogrammet. Utover dette legger ikke staten videre føringer til hvordan hver enkelt kommune skal utføre arbeidet (Regjeringen, 2015, Q-27/2015).

Når en flyktning har fått innvilget opphold i Norge, har kommunen ansvar for å kartlegge flyktnings behov og vurdere om vedkommende er i målgruppen for dem som skal tilbys introduksjonsprogrammet. Om flyktningen tilbys introduksjonsprogrammet, fattes det et vedtak av kommunen. Introduksjonsprogrammet er et fulltidsprogram som varer i to år. Dette kan kortes ned om flyktningen ikke lenger har behov for introduksjonsprogrammet. Som deltaker i programmet vil man motta introduksjonsstønad. Introduksjonsprogrammet skal inneholde språkopplæring, samfunnskunnskap, og tiltak innen arbeid eller utdanning (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, u.å., hva er et introduksjonsprogram).

2.3 Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste.

Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste er lokalisert i et alminnelig bolighus sentralt i kommunen. Her fungerer stuen som oppholdsrom, soverommene er gjort om til kontorer og i kjelleren er helsesøsterens kontor. Flyktning- og inkluderingstjenesten i Rælingen er

organisert som egen avdeling innunder enheten familie og helse. Hovedoppgaven til kontoret er å bosette nyankomne flyktninger etter anmodning fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) og familiegjenforente til disse. Den statlige målsettingen er at 55% av flyktningene er i jobb eller utdanning etter endt introduksjonsprogram. Siden 2005 har kontoret hatt resultater over statlig målsettingen. I 2013 hadde kontoret et resultat på 86% i jobb eller utdanning etter endt introduksjonsprogram. Kontoret har også blitt nominert til bosettingsprisen som utdeles av IMDi. (Rælingen kommune, 2015, s. 2). Det blir tilrettelagt et introduksjonsprogram for den enkelte flyktning som kontoret har ansvar for å følge opp. I tillegg til dette behandler de ansatte søknader om økonomisk stønad. Kontoret har ulike tiltak tilpasset den enkeltes behov i forbindelse med arbeid med nyankomne flyktninger. Dette innebærer blant annet kvinnegruppe, mannsguppe, boligkurs, og foreldreveiledning med mer. Kontoret har også en rådgivende funksjon i kommunen vedrørende integrerings- og inkluderingsarbeid og bistår med kompetanseheving innenfor dette fagområdet (Rælingen kommune, 2014, avsn. 1-3) I 2014 var Rælingen flyktningkontor blant de de to beste kontorene i landet. Kontoret hadde i 2014 en måloppnåelse på 100% etter gjennomført introduksjonsprogram. Samme år var landsgjennomsnittet på 44%, mens de nasjonale målene var på 55% (Rælingen kommune, 2015, avsn. 1).

I flyktning- og inkluderingstjenestens strategi for mottak og inkludering av flyktninger presenteres kontorets visjon, styringsmål og strategi for flyktninger og inkluderingsarbeidet. De har i denne strategien fokus på at man skal utarbeide en plan tilrettelagt den enkeltes behov og utgangspunkt. I tillegg til å se den enkelte mener de at en også må ha fokus på familiene som helhet. Kontoret fremmer et helhetlig tilbud på tvers av instanser i kommunen og påpeker at det er essensielt med et godt samarbeid innad i kommunen for å kunne gi best mulig bistand. Flyktning- og inkluderingstjenestens visjon er «Grensesetting med kjærlighet», og Rælingen kommune har som mål at alle innbyggerne skal føle tilhørighet til samfunnet. Ved å bli inkludert mener de at man får sterkere tilknytning til samfunnet og et ønske om å bidra. Arbeid og skole trekkes frem som viktige arenaer for integrering som også bidrar til god helse. Strategien viser til at språk, arbeidskvalifisering og sosial kompetanse er faktorer som bidrar til at flyktninger kan komme seg i arbeid. Med sosial kompetanse menes kodene man behøver for å forstå samfunnet. Flyktning- og inkluderingstjenesten har som målsetting at flyktninger skal likestilles andre i befolkningen og finne igjen kontroll over eget liv. Mens

flyktninger er en del av introduksjonsprogrammet får de oppfølging innen blant annet bosetting, arbeid og utdanning. De er opptatt av at både innbyggerne med flerkulturell bakgrunn, etnisk norske og samarbeidspartnere skal føle seg velkomne. Flyktning- og inkluderingstjenesten ønsker å skape en møteplass mellom flyktninger, politikere, og kommuneadministrasjonen. For å bygge en god tjeneste er det grunnleggende med relasjonsbygging (Rælingen kommune, 2015, s. 4-20). Tidligere ordfører i Rælingen har uttalt at;

Et eget hus er et tiltak jeg gjerne oppfordrer også andre kommuner til å følge. Huset vårt er et miljø der folk kan senke skuldrene og føle seg hjemme, der ansatte og flyktninger kan ha formelle og uformelle samtaler. Vi vil at flyktningene skal ha et verdig liv, et sted å bo og arbeid. "Tøff kjærighet" med omsorg og krav, gir trygghet og gode resultater for flyktninger, for ansatte og for kommunen. (Rælingen kommune, 2014, avsn. 3).

3 Teori

3.1 Hjem

I Store Norske leksikon beskrives hjem som et fast oppholdssted sett fra et juridisk perspektiv, til forskjell fra et midlertidig bosted (Store Norske Leksikon, 2018, avsn, 1). Lill Salole går nærmere inn på hvor sammensatt begrepet hjem er ved å påpeke at hjem både er noe abstrakt og konkret. Hun mener at hjem kan være et geografisk område og en opplevd tilhørighet til flere land og steder. For noen kan dette også innebære at man ikke føler full tilhørighet til noen av stedene. Hjem behøver ikke nødvendigvis å være et sted, eller handle om hvilke land man hører til. Noen ganger er hjem en opplevd tilhørighet på andre måter enn tilknytningen til et sted. En opplevelse av hjem kan være at man har kunnskap om samfunnet man bor i, og at andre forstår og anerkjenner den man er. Kunnskap om geografi, historie, kulturelle koder og samfunnsstrukturer har også betydning for at en skal føle seg hjemme. Hjem kan også være relasjoner til venner, familie eller dyr. Salole trekker frem betydningen av sanseinntrykk i en opplevelse av hjem. Hun mener at smaker, lukter og synsinntrykk kan vekke minner og få en til å føle seg hjemme (Salole, 2020, s. 120). Fordi hjem er et viktig begrep i problemstillingen vil jeg videre presentere ulike teorier om hjem.

3.1.1 Det indre og det ytre hjemmet

Birgitte Lange ble interessert i betydningen av hjem i en periode hun følte seg hjemløs selv om hun hadde tak over hodet. Dette resulterte i boken *Hjemmestedet* hvor hun gransker ulike sider ved hjem. Hun mener at en bolig ikke nødvendigvis er det samme som et hjem. Hjem er der man føler seg hjemme, og dette kan være så mangt og oppleves ulikt. Lange skiller mellom det indre og det ytre hjemmet som påvirker hverandre. Det ytre hjemmet kan bestå av et fysisk sted. Det fysiske hjemmet består også av relasjoner man har til andre, gjenstander, og stemningen i hjemmet. Med stemningen mener hun aktiviteten man fyller hjemmet med og atmosfæren det skaper. Alle disse nyansene spiller sammen og danner et hjem. Det indre hjemmet handler om hvordan man har det med seg selv. Det indre og det ytre hjemmet påvirker hverandre (Lange, 2015. s. 10-18). Birgitte Lange beskriver hjem slik:

Et hjem er en helhetlig og sammensatt opplevelse av gjenstander, relasjoner og stemning. (Lange, 2015. s. 19).

Lange beskriver at man kan skape et hjem både i det ytre og det indre. I Norge er det mye fokus på det ytre hjemmet og boligen man bor i. Klimaet kan være en av årsakene til at boligen har en sentral plass i nordmenns opplevelse av hjem. På grunn av det kalde været bruker man mye tid i huset. Mange nordmenn har også en god økonomi, som tillater at man pusser opp. Likevel er ikke det materielle alene tilstrekkelig for å skape et hjem. En opplevelse av trygghet og tilhørighet er også nødvendig (Lange, 2015, s. 62- 65).

Det er ikke tilstrekkelig kun med en indre trygghet i seg selv, eller en trygghet til relasjoner en har med venner og familie. For å føle seg hjemme trenger man også en ytre trygghet hvor man ikke behøver å være redd for å bli fengslet, drept eller forfulgt (Lange, 2015, s. 94). Lange trekker frem Maslows behovspyramide som beskriver menneskets grunnleggende behov for mat, klær, og søvn. Deretter kommer behovet for trygghet. Etter trygghet følger behovet for sosial tilhørighet, sosial status og selvrealisering. Lange mener det er denne tryggheten mange flyktninger søker etter, og at en følelse av trygghet er essensielt for å føle seg hjemme (Lange, 2015, s. 118). Hun understreker hvor viktig det er at flyktninger får muligheten til å skape seg et hjem så raskt som mulig, og at dette er i alles interesse; både den enkelte flyktning og storsamfunnets. Det er først når flyktningene føler seg hjemme at de kan fullt ut få brukt sine ressurser, kunnskaper og egenskaper. Ved at dette legges til rette for kan de oppleve trygghet og frihet som er grunnleggende for at de skal føle seg hjemme (Lang, 2015, s. 124). Om man ikke føler seg trygg, vil man heller ikke føle seg hjemme. Trygghet kan ha ulike betydninger for folk. Noen kan oppleve trygghet når man er alene, andre i sosiale sammenkomster, i naturen, eller over kokebøkene. Det som gir deg hvile, gir deg trygghet. En må selv finne det som gir en hvile. Sansene våre spiller også inn her (Lange, 2015, s. 94).

Hjem er også en opplevelse av tilhørighet. For å føle seg hjemme behøver man å oppleve at man har frihet til å forme boligen man bor i. Lange trekker frem omsorgsboliger som et eksempel på steder hvor det er forhåndsbestemt hvordan det skal se ut, hvilke tidspunkt man både skal spise og stå opp, og hvor man i liten grad får forme tilværelsen selv. (Lange, 2015, s. 94). Hjem kan være en opplevelse av tilhørighet i samfunnet man bor i, eller å føle en tilhørighet til noen (Lange, 2015, s. 189). Venner kan være essensielt i en opplevelse av tilhørighet og for å føle seg hjemme. Hos venner kan man føle seg trygg, og en kan hvile i

venners selskap. Noen kan føle tilhørighet og trygghet til naturen. For dem kan det å gå tur i naturen gi en opplevelse av hjem (Lange, 2015, s. 194-197). Hjemlengsel og savn er også et aspekt ved en opplevelse av hjem. Dette gjelder spesielt for dem som har flyttet og skal finne seg til rette et nytt sted. Lange påpeker at det er viktig å tenke på hva som får en til å føle seg hjemme fremfor å stadig minne seg på hva man savner.

«Hvis jeg alltid lengter etter et annet sted, blir det vanskelig å føle seg hjemme. På samme måte skal jeg kanskje flytte om jeg overhodet ikke kjenner at hjertet mitt er til stede der jeg bor. Hvis jeg kan. Ikke alle kan flytte selv om hjertet ikke er med»

(Lange, 2015, s. 93-94).

Hun trekker også frem at det kan være fint å flytte på seg og kjenne på savn. På denne måten kan man bli mer bevisst på hva som gjør at man føler seg hjemme. Savnet bevisstgjør ens følelse av hjem. Lange skriver; *Jeg får større kontakt med hjemmet mitt når jeg får det litt på avstand* (Lange, 2015, s. 33).

3.1.2 Hjem som tre dimensjoner

Allison Blunt og Robyn Dowling har sammen skrevet boken *Home*, hvor de drøfter hvordan begrepet hjem kan forstås. Her kritiserer de den dualistiske fremstillingen av hjem. De beskriver hjemmets mange sider, og påpeker at man kan både ha positive og negative følelser knyttet til hjem. En opplevelse av hjem er ikke kun en bolig mener de. Boligen kan være en komponent i opplevelsen av hjem, men boligen i seg selv er ikke selve definisjonen på hjem. Opplevelsen av hjem er formet av barndommen, nåtiden og fremtidsplaner. Det er mange oppfattelser av hva hjem er da det er et sammensatt begrep. I hverdagen har vi blant annet butikker, blader, og programmer på TV som forteller oss om hvordan vi bør forme hjemmene våre. Blunt og Dowling argumenterer for at hjem er både materielt og emosjonelt og samspillet som oppstår mellom disse to. Det materielle og det emosjonelle er på denne måten bundet sammen og påvirker hverandre. Det materielle og emosjonelle er altså ikke separate enheter i en opplevelse av hjem, men de overlapper og påvirker hverandre. Blunt og Dowling beskriver en opplevelse av hjem som en kontinuerlig prosess som handler om å tilegne seg en forståelse for former og tilhørighet. De skriver at *Home is a process of creating and understanding forms of dwelling and belonging* (Blunt & Dowling, 2006, s.254). Den emosjonelle siden ved hjem beskriver de som ideen om hjem som er knyttet til følelser som

blant annet kan være å kjenne på tilhørighet og intimitet. De påpeker at forestillingen om hjem også kan innebære negative følelser som frykt og fremmedgjøring (Blunt & Dowling, 2006, s. 2).

Med det materielle mener de både boligen man bor i og et fysisk sted som for eksempel land eller by. De drøfter hvordan det er å miste hjemmet sitt og trekker frem eksempler fra tsunamiene i 2004 og orkanen Katrina som gjorde at flere mistet hjemmene sine. De argumenterer for at hjem er noe dynamisk fremfor statisk og på denne måten noe som endrer seg over tid. En opplevelse av hjem kan skje på flere ulike nivåer. Ens oppfatning av hjem kan dannes både i hver enkeltes husholdning, men også globalt. Hjem formes av det sosiale, politiske, kulturelle og økonomiske aspektet som strekker seg både innenfor hver husholdning og det globale. De skisserer tre ulike aspekter av hjem, hvor det påpekes at dette ikke er separate sider av hjem, men deler som overlapper hverandre. Disse tre aspektene er det materielle og det forestilte hjem; sammenhengen mellom hjem, identitet og mat; og hjemmets ulike nivåer. Mange tenker umiddelbart på huset de bor i når det snakkes om hjem. Hjem kan være stedet der folk bor, men en opplevelse av hjem behøver ikke nødvendigvis være knyttet til en bolig. Det materielle aspektet ved hjem kan i tillegg til huset være andre fysiske steder i ulik geografisk forstand, som by eller land. (Blunt & Dowling, 2006, s. 1 - 31). Huset man bor i kan være nært knyttet opp til ens økonomiske situasjon. Som oftest må en i dagens samfunn betale for et sted å bo, enten ved at man leier eller kjøper en bolig. Dette knyttes igjen til storsamfunnets økonomi. Kjøp og salg av boliger er blitt et stort marked. Huset bidrar til arbeidsplasser, både ved konstruksjonen av bygget, men også til dagligdagse gjøremål. (Blunt & Dowling, 2006, s. 88 - 139). Hva man fyller huset med er av betydning for en følelse av hjem. Blunt og Dowling bruker familiebilder som eksempel på dette. Ved å ha album med familiebilder, og bilder hengende på veggen forteller man noe om sin tilhørighet, og familiens utvikling (Blunt & Dowling, 2006, s. 69-70).

I noen kulturer kan det være et viktig skille mellom å leie og eie en bolig. Blunt og Dowling understreker at dem som kjøper en bolig blir kalt *homeowners* og ikke *houseowners*. Blunt og Dowling mener dette kan tyde på en forventning om at tolker de som er i stand til å kjøpe en bolig også klarer å skape et hjem (Blunt & Dowling, 2006, s. 93) De skiller mellom det de

kaller *homely*- og *unhomely homes*. Jeg vil videre bruke de engelske begrepene da de er vanskelige å oversette dette til norsk. Et sentralt perspektiv i forestillingen om hjem er at enkelte boliger blir ansett som bedre egnet enn andre. I dagens medier blir det skapt et bilde av det ideelle huset som hjem, alt fra hvor det skal være til hvordan det skal se ut. Blunt og Dowling mener at forestillingen om et hjem og hjemmets utforming blir påvirket av kultur, geografi og historie. Noe som oppfattes som hjem for noen kan ansees som upassende som hjem for andre, for eksempel å bo i bil, mobile hjem som telt eller sykehjem. De differensierer mellom det som ser ut til å skulle fungere som hjem, men som ikke føles som det. Andre boliger ville mange ikke karakterisert som gode nok hjem, men beboerne føler seg likevel hjemme. Unhomely homes handler altså om boliger hvor en ikke føler seg hjemme, og dette defineres ut fra beboernes oppfatning og ikke de utenforstående. Slike tilfeller kan være der hvor boligen ser bra ut utenfra, men som ikke er tilpasset beboeren. Dette kan være i situasjoner hvor det ikke er tilrettelagt for ens behov, for eksempel om man er rullestolbruker. Ved at det ikke blir tatt hensyn til hva en trenger for å kunne fungere i hverdagen kan det få som konsekvens at huset ikke føles som et hjem. Et annet aspekt ved unhomely homes er skille mellom å være husløs og hjemløs. Hjemløs betyr ikke det samme som å være husløs, for en kan bo et sted uten å føle seg hjemme. Det er ulike årsaker til at man føler seg hjemløs. Å være hjemløs handler om å savne en opplevelse av tilhørighet og identitet. En opplevelse av hjem formes på ulike måter av hver enkelt (Blunt & Dowling, 2006, s 88 - 139). Gill Valentine har sagt;

Homeless people create relationships, social networks and appropriate spaces which take on many of the meanings of home, which the home attributed to the conventional forms of housing. (Blunt & Dowling, 2006, s. 129).

Hjem kan også være utenfor husets fire vegger. Det kan for eksempel være knyttet til en nasjon. Ordet hjemland blir ofte brukt om nasjonen man føler en tilhørighet til (Blunt & Dowling, 2006, s. 140 - 195). Internett kan være en bidragsyter til en opplevelse av hjem utenfor geografiske grenser (Blunt & Dowling, 2006, s. 207-208). Det er et viktig skille mellom dem som har flyttet fra hjemlandet av eget ønske, og dem som må flykte selv om de ønsket å bli værende. Bosetting av flyktninger varierer fra land til land. Mange flyktninger preges av minnene fra hjemlandet (Blunt & Dowling, 2006, s. 196 - 252). Minner er nært

knyttet til ens opplevelse av hjem. Mat og matlaging er for mange viktig i denne sammenheng da det vekker minner fra det som fikk en til å føle seg hjemme og kan gjøre en nostalgisk. Ordet nostalgi stammer fra greske *nostos* og *algos*, som betyr *returnere hjem* og *smerte*. I sin opprinnelige forstand betyr nostalgi å lengte hjem, eller hjemlengsel. Nostalgi kan vekke følelsen av hjem. Blunt presenterer en teori om at nostalgi kan brukes som en forstilling om hjem for nåtidens og fremtidens hjem, og beskriver dette som produktiv nostalgi. Dette betyr at man bruker nostalgien på en positiv måte fremfor å låse seg i fortiden. Ved å bruke nostalgien om det som var hjem før til å forme nåtidens og fremtidens hjem bruker man det på en produktiv måte (Blunt & Dowling, 2006, s. 213).

3.1.3 Hjem som fem dimensjoner

Deborah Keahey forklarer i boken sin *Making it home* at hjem ikke kun er boligen man oppholder seg i, men at det også kan være blant annet et geografisk område eller en følelse. Hun påpeker at hjem både er individuelt og noe man har felles, og kan være symbolsk, sosialt, kulturelt eller psykisk. Hun mener at en opplevelse av hjem kan handle om hvordan man kjenner seg selv, men også om hvordan man blir definert av andre og hvordan man forholder seg til verden rundt seg. Begrepet hjem er komplekst da det både har en fysisk og en abstrakt side. Som Keahey beskriver er det dermed fullt mulig å ikke føle seg hjemme i hjemmet. Dette er med på å gjøre hjem til et forvirrende begrep (Keahey, 1998, s. 11).

Keahey presenterer en teori om at hjem kan deles inn i fem dimensjoner som overlapper hverandre, og dermed henger sammen. De fem dimensjonene består av den fysiske, psykiske, sosiale, spirituelle, og intellektuelle dimensjon. Hun forklarer hvordan de ulike dimensjonene kan henge sammen med følgende eksempler. Den fysiske dimensjonen av hjem kan være en følelse av trygghet hvor man har et avslappet forhold til egen kropp, og det materielle man omgir seg med. Her er det fysiske knyttet til det emosjonelle. Den psykiske dimensjonen kan være ens egen oppfatning av hvem man er, og at man har en indre ro. Den sosiale dimensjonen kan innebære følelsen av tilhørighet til samfunnet man bor i, og relasjoner til andre mennesker. Den spirituelle dimensjonen være tilknyttet følelser til natur, religion og verdier som bidrar til å gi mening. Den intellektuelle dimensjonen kan handle om å forstå og ha kunnskap om landet og samfunnet en bor i. Det handler også om å være delaktig i og bidra

til å utvikle samfunnet med personens egne tanker og ideer. Keahey påpeker at på denne måten har også akademisk skriving en rolle i å forme ens opplevelse av hjem (Keahey, 1998, s. x-xiv).

3.1.4 Det norske hjemmet

Marianne Gullestad var en av de første antropologene som forsket på norske hjem. Hun skrev boken *Kitchen table stories* i 1989 basert på denne forskningen (Lange, 2015, s. 56). Hun påpeker at hjem er mer enn bare huset. Hjemmet er ikke utelukkende huset vi bor i, men huset har en funksjon som samfunnets mikrokosmos. Dette er ikke kun et praktisk sted, men hjemmet bærer med seg store symbolske verdier. Hun beskriver relasjonene mellom det emosjonelle og det materielle (tingene og stedene). For å fullt ut forstå betydningen av det materielle må man sette det i kontekst. I Norge har husene er helt annen betydningen enn i varmere strøk, og det er et stort skille mellom det private og det offentlige. De norske husene har et markert inngangsparti, og en tydelig grense mellom det private og offentlige. Dette markeres med entre, dørskilt, ringeklokke og lås. Nordmenn er hjemmesentrerte og snakker om å gå ut på besøk, gå ut på restaurant eller dra på jobb. I dette ligger det å dra bort fra noe, altså hjemmet. Folk i Norge har fått bedre råd og har mulighet til å bruke mer penger på boligen. Dette kan man blant annet se ved at oppussing og skifte av innredninger øker. Det kan være grunnen til at nordmenn er spesielt hjemmesentrerte, mener Gullestad. Hennes teori går ut på at *hjemmet er uttrykk for skapende innsats*. Norske hjem skal være koselige, lune og varme. Et sted man ønsker å bruke mye tid. Hjemmet er et uttrykk for hvem som bor der, og man skaper det for å kunne forteller noe om beboerne og hvem man er. På denne måten blir hjemmet en representasjon av dem som bor der (Gullestad, 1989, s. 49-66).

3.2 Migrasjon og integrering

3.2.1 Migrasjon

I dag er verden preget av flere prosesser hvor kulturgrenser utvides, og verden er blitt mer globalisert. Viktige hovedfaktorer til globalisering er internasjonalisering av kapital, politisk makt og internasjonal handel. Vi har også fått en ny måte å kommunisere på gjennom

teknologien, som gjør det mulig å ha kontakt uansett hvor i verden man befinner seg. Man reiser også mer enn tidligere da transport er blitt mer tilgjengelig. På mange måter er man blitt mindre stedbunden (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 21-22). I nyere tid har man dermed fått en økt mobilitet. Mobilitet innebærer alle former av forflytning som turisme, arbeidsmigrasjon, flukt og lignende (Fuglerud, 2017, s. 151). Grunner til forflytningen kan være mange. Man snakker i denne sammenheng om push-pull faktorene. Dette beskriver årsakene til forflytningen. En push-faktor innebærer at noe har “dyttet” en til å reise fra opprinnelsesstedet. Hvis årsaken til ønsket om å flytte er hos destinasjonslandet, er dette en pull-faktor, som trekker en til seg (Båtnes & Egden, 2012, s. 58).

Vi hører ofte snakk om migrasjon i politiske debatter. Til forskjell fra mobilitet som dekker alle former for forflytninger, både kortvarige og langvarige, er migrasjon forflytning over visse avstander over en lengre periode. Migrasjon behøver ikke være over landegrenser, det kan også være innad i et land. Migrasjon over landegrenser over en viss periode kalles innvandring og utvandring. Internasjonale migranter defineres av FN som dem som oppholder seg i et annet land enn sitt opprinnelsesland i minimum ett år (Båtnes & Egden, 2012, s. 53). Når man ser på ulike teorier om migrasjon, er det ofte snakk om årsaken til migrasjonen. Det skiller mellom frivillig og ufrivillig migrasjon. Migrasjon kan foregå på et samfunnsmessig makronivå, hvor store folkegrupper flytter på seg. Migrasjon skjer også på samfunnets mikronivå og handler om enkeltmenneskets personlige valg om å flytte (Fuglerud, 2017, s. 21). I dag tar Norge imot immigranter som enten er arbeidsinnvandrere, flyktninger eller immigranter som har fått innvilget familiegjennforening. De vanligste grunnene til at flyktninger har migrert er krig, konflikt eller naturkatastrofer (Båtnes & Egden 2012, s. 57). FN definerer flyktning som en person som er på flukt utenfor hjemlandet og enten ikke våger eller kan få beskyttelse der. En flyktning er en som er redd for forfølgelse grunnet rase, religion, nasjonalitet, politiske meninger eller medlemskap i sosial gruppe. Kun dem som har forlatt hjemlandet regnes av FN som flyktninger (FN-Sambandet, 2019, avsn. 2).

Migrasjon fører med seg en utfordring angående hvordan man skal forholde seg til overgangen mellom kulturene. Man står da overfor fire tilpasningsformer; segregering, assimilering, integrering og marginalisering. Segregering er når man ikke tilpasser seg

storsamfunnet, men kun holder seg til sin egen kultur. Assimilering er der hvor man gir avkall på sin opprinnelige bakgrunn og gjør seg mest mulig lik samfunnet man har flyttet til. Integrering handler om at man tilpasser seg majoritetsbefolkningen og samtidig beholder sin egen kultur. Marginalisering er om man tar fullstendig avstand fra kulturen i opprinnelseslandet, men heller ikke tilpasser seg samfunnet man har flyttet til. Disse migrasjonsprosessene er dynamiske, og endrer både tilflytterne og innbyggerne. Salole påpeker derfor at inkluderingskompetanse hos storsamfunnet er viktig (Salole, 2018, s. 125-126). Ettersom denne oppgaven fokuserer på integreringsprosessen for flyktninger som har fått oppholdstillatelse i Norge, vil jeg videre presentere integrering fra forskjellige perspektiver.

3.2.2 Integrering

Innvandring er ikke et nytt fenomen. Dette er noe som har vært en realitet i flere århundrer. Innvandringspolitikken endret seg imidlertid med den økte arbeidsinnvandringen på 1960-tallet (Brochmann, 2006, s. 11). På bakgrunn av den økte arbeidsinnvandringen står det følgende i makt- og demokratiutredningens delrapport;

Sammen med en rekke andre europeiske stater introduserer Norge konseptet integrasjon, som var tilpasset en ny tid, dvs. det rommet en ny forståelse av relasjon mellom majoritet og minoriteter. Betydningen av kulturelle røtter, identitet og etnisitet var kommet i fokus i kjølvannet av den politiske radikaleringen som fant sted på slutten av 1960-tallet og utover 1970-tallet. Integrasjon som strategi skulle derfor ikke øve vold på individets kulturelle bakgrunn. den skulle bevares i en ny kontekst. (Døving, 2009, s. 9-10).

Integrering handler ikke kun om hva tilflyttere må gjøre for å integreres. Alle samfunnsborgere har et delansvar for vellykket integrering. Døving skriver at *et integrert samfunn er et samfunn som fungerer inkluderende og skaper en viss grad av samhørighet blant en mangfoldig befolkning* (Døving, 2009, s. 11). Integrering er ikke et entydig begrep. Det skjer på flere ulike samfunnsnivåer. Jeg vil nedenfor gå nærmere inn på de ulike formene for integrering. Giddens har foreslått begrepsparet systemisk og sosial integrasjon (Eriksen, 2010, s. 70). Systemisk integrasjon foregår på makronivået og omhandler *de sosiale institusjonene og deres stabilitet og evne til eget vedlikehold, relativt uavhengig av aktørene som inngår i*

dem (Eriksen, 2010, s. 70). På det mikrososiale nivået finner man sosial integrasjon. Eriksen skriver at sosial integrasjon *handler om personers relasjonelle tilhørighet, operative nettverk og sosial kapital* (Eriksen, 2010, s. 70). Sosial integrasjon innebærer de sosiale relasjonene man har, og nettverkene man hører til. I tillegg til disse to formene for integrasjon kan man snakke om kulturell integrasjon. Dette går ut på å ha tilegnet seg tilstrekkelig med kunnskap om hverandre til å ha en felles aksept for hverandre (Eriksen, 2010, s. 70.). Eriksens påpeker at man kan være godt integrert på systemisk nivå uten å være godt integrert sosialt. Det samme gjelder det motsatte. Man kan være godt integrert sosialt uten at dette betyr at man er systemisk integrert (Eriksen, 2010, s. 70-71). Innenfor sosial integrasjon skilles det også mellom uformelle og formelle relasjoner. I denne sammenheng viser Eriksen til forholdene i noen afrikanske land hvor staten er svak og har lite velfungerende formelle institusjoner, eksempelvis politiet. Innbyggerne kan likevel være godt sosialt integrert gjennom arenaer som ikke er institusjonelle, som slektskap og andre uformelle nettverk (Dahlgren, 2012, s. 29).

Integrering foregår også på skalanivåer. Det er viktig å ikke blande skalanivåer med mikro- og makronivåer som er nevnt ovenfor i forbindelse med systemisk og sosial integrasjon, da dette ikke er det samme. Man kan snakke om skalanivåer hos det enkelte individ hvor stor skala betyr høy kompleksitet i sosiale relasjoner, og liten skala er det motsatt av dette. Man kan også omtale samfunn som storskalasamfunn og småskalasamfunn. I et storskalasamfunn har man mange relasjoner som ofte er svake ved at man ikke kjenner hverandre fra flere områder (uniplekse relasjoner). I et småskalasamfunn har man få relasjoner som er sterkere ved at man kjenner hverandre på flere måter (multiplekse relasjoner). Eriksen skriver at *skala er et mål på sosial kompleksitet og den enkeltes rekkevidde gjennom sine nettverk*. Han trekker frem et eksempel på dette ved at mange forskere mener at minoritetspersoner ofte har utfordringer med å få seg jobb da de ikke har tilstrekkelig med uformelle nettverk og uformell kulturell kompetanse (Eriksen, 2010, s. 76-77).

Antall immigranter til Norge har siden omkring 1970-tallet vært økende. Norske myndigheter har siden dette hatt som målsetting å jobbe for god integrering av alle immigranter som har kommet til Norge. Integreringspolitikken har endret seg over tid. Hvordan integrering skal legges til rette for i Norge ble nøye diskutert i Stortingsmelding nr.17 *Om innvandring og det*

flerkulturelle Norge fra 1996-1997. Myndighetene hadde her et fokus på at integrering skulle handle om å kunne beholde sin egenart og sitt kulturelle særpreg. Hva dette faktisk innebærer har vært diskutert siden 1970-tallet, og er fremdeles et aktuelt tema. Hovedtiltakene for integrering i Norge har vært bosetting, språkopplæring og å skaffe arbeid. Det å komme seg i arbeid blir sett på som et sentralt aspekt ved integreringsprosessen. Det settes spesielt fokus på deltakelse i arbeidslivet da man mener at dette vil utjevne sosiale ulikheter, bidra til økonomisk selvstendighet, være en viktig arena for sosial kontakt og et møtepunkt mellom innvandrerne og andre i befolkningen (Båtnes & Egden, 2012, s. 78-79). Rugkåsa problematiserer i sin forskning det sterke fokuset på arbeid som arena for god integrering. Hun forsket på innvandrerkvinnens opplevelse av sammenhengen mellom arbeid og integrering. Hun påpeker at ikke alltid er tilfelle at å stå i arbeid fører til økt integrering. Hun viser til at muligheten på arbeidsmarkedet for flere av disse kvinnene er yrker hvor man er mye alene og som kan være svært fysisk belastende, som for eksempel vaskehjelp. Rugkåsa mener at man ikke kan trekke en slutning om at arbeid automatisk fører til god integrering (Båtnes & Egden, 2012, s. 80 – 81).

Som migrant vil man støte på ulike personlige utfordringer i møte med nye omgivelser. Mennesker som har vært på flukt kan oppleve at man får nye og ukjente roller i det nye landet som flyktning, arbeidsledig, innvandrer eller fremmed. Therese Sand beskriver identitet som menneskets opplevelse av hvem man er, hvilke egenskaper man har og hvor man har tilhørighet. Dette kan være hvilken familie man kommer fra, hvor gammel man er, hvilke roller man har i samfunnet og lignende. Identitet kan formes av kognitive og følelsesmessige prosesser. Identitet kan dannes på individnivå og gruppenivå (Sand, 2008, s. 27). Når man flytter til et nytt land, er det ulike identitets-tilpasninger i møte med en ny kultur. Man kan beholde en såkalt ren identitet, tilegne seg en bindestreksidentitet eller en kreolsk identitet. De som velger ren identitet, er dem som velger klare grenser og har en fast gruppetilhørighet hvor regler og verdier er satt. Den rene identiteten fremhever kontrasten til de andre. Dette er ofte i form av en konflikt eller et fiendebilde. Man fremhever dette ved at det er ens forskjeller i kontrast til de andre som gjør at man tilhører en viss gruppe. Resultatet av ren identitet er dårlig integrering, og vedkommende kan oppleve frustrasjon over at man må forholde seg til andre kulturer i landet man bor i. Den andre identitets-tilpasningen er bindestreksidentitet. Dette innebærer å bygge en bro mellom kulturene. For eksempel kaller noen seg norsk-

amerikansk, tyrkisk-dansk og lignende. Hos disse kan morsmålet og oppveksten være fra et annet land, men man har likevel tilpasset seg landet en nå bor i. For eksempel kan de snakke morsmålet når de oppholder seg med familien, men oppføre seg som nordmenn utenfor husets fire vegger. Bindestreksidentitet krever likevel at det fortsatt er tydelige skiller mellom de ulike kulturene man identifiserer seg med. Det tredje alternativet er kreolsk identitet. Her har man ikke tydelige skiller mellom kulturene (Eriksen, 2001, s. 54). Eriksen forklarer skillet mellom de tre identitets-tilpasningene slik;

Der den rene identiteten setter grenser omkring en kultur og bindestreksidentiteten omfatter to, er den kreolske identiteten en blanding som har nådd et punkt hvor det ikke lenger lar seg gjøre å operere med bindestreker og grenser. (Eriksen, 2001, s. 54).

Barn som er vokst opp med en eller flere kulturer omtales gjerne som krysskulturelle. Krysskulturalisme er et paraplybegrep som beskriver disse. Man kan være krysskulturell på ulike måter. Man kan være oppvokst i en familie hvor foreldrene er fra ulike land, men hvor en selv kun er oppvokst i det ene. En kan ha flyttet fra foreldrenes opprinnelsesland til et annet, for eksempel om man er flyktning. Eller man kan være det man kaller Third Culture Kid eller tredjekulturs barn, som er en undergruppe av krysskulturalisme. Tredjekulturs barn har en oppvekst med flere kulturer, men her er man vokst opp i en annen kultur enn foreldrenes opprinnelsesland og gjerne flyttet mellom flere, og man vender ofte tilbake til opprinnelseslandet (Salole, 2020, s. 33-37).

3.3 Kultur

Som innvandrer kommer man med sin egen kulturelle bakgrunn og må samtidig forholde seg til kulturen i landet man har flyttet til. Begrepet kultur er derfor sentralt om man skal forstå integreringsprosessene. Jeg vil nedenfor gå nærmere inn på hva dette begrepet egentlig innebærer.

Ordet kultur kommer fra latinske “colere”, som betyr å dyrke. Kultur er et komplisert begrep å skrive om, og mange har forsøkt seg på definisjoner av kultur. På bakgrunn av det store

mangfoldet av definisjoner samlet Kluckhohn og Kroeber på 1950-tallet sammen de ulike definisjonene av kultur. Dette utgjorde til slutt en samling på hele 162 definisjoner av kultur (Eriksen, 2004, s. 24). Ut ifra dette laget Kluckhohn 11 egne definisjoner av begrepet kultur. Den anerkjente amerikanske antropologen Clifford Geertz kritiserte Kluckhohns elleve definisjoner. Han mente det måtte finnes en bedre måte å definere kultur på som kan sammenfatte kulturens ulike sider uten å komme med mange ulike definisjoner. Han presenterte derfor et semiotisk kulturbegrep i boken *interpretation of cultures* (Geertz, 1973, s. 4). Gertz beskriver kultur slik:

.... Man is an animal suspended in webs of significance he himself has spun, I take culture to be those webs, and the analysis of it to be therefore not an experimental science in search of law but an interpretive one in search of meanings (Geertz, 1973, s. 5).

Clifford Geertz beskriver kultur som *webs of significance*, eller på norsk *nett av mening* (Store Norske Leksikon, 2013, avsn. 2). Han mener at kultur er noe som mennesker skaper ved at det lager et nett av mening som synliggjøres i symboler. Kultur er disse symbolske formene som kommer til uttrykk i hvordan mennesker kommuniserer, tolker og utvikler seg. Geertz mener at for å forstå kultur så må man se det som ligger bakenfor handlingene. Han beskriver dette som *thick descriptions*. Det innebærer at den som observerer (i Geertz` sammenheng antropologer) en kultur ikke kun beskriver det man observerer, men forsker på hva det er man ser. Geertz sin teori om kultur har blitt betydningsfull i senere studier av kultur (Geertz, 1973, s. 11). I sine refleksjoner om kultur siterer han Goodenough dette om et samfunns kultur:

A society's culture consists of whatever it is one has to know or believe in order to operate in a manner acceptable to its members (Geertz, 1973, s. 11).

Den norske antropologen Fredrik Barth har igjen kritisert Goodenoughs definisjon av kultur. Han påpeker at man bruker ordet kultur om både de observerbare mønstre, og tankene bak disse mønstrene. Ved at man blander forklaringer på kultur og beskrivelsen av kultur, skapes forvirring rundt begrepet (Barth, 1994, s. 120). Fredrik Barth definerer kultur på denne måten;

Kultur er den ballast av ideer og normer som en person bærer med seg ut fra hva personen har lært og erfart: han/hennes kunnskaper, konvensjoner, meninger, holdninger og verdier (Dahl 2001;20).

Barth presenterer fire teser han mener er grunnleggende for å forstå kultur.

1. *Mening er en relasjon mellom en konfigurasjon av tegn og en betrakter, ikke noe som er innbakt og forvart i et bestemt kulturelt uttrykk.* For å forstå en kultur må man se på mening som en relasjon av både et sett av symboler og tegn og den som observerer disse. Man må alltid se en bit av kultur i sammenheng med en aktør for å tilegne seg kunnskap om mening i andres verden (Barth, 1994, s. 120).
2. *Kultur er fordelt på en befolkning; hvert element er et felleseie med noen, men ikke med andre.* Barth kritiserer med denne tesen Goodenoughs definisjon på kultur, og mener at kultur ikke kan defineres slik Goodenough gjør, som det du trenger for å vite for å være medlem av et samfunn. Han mener at man i studie av en kultur ikke kun kan forholde seg til en informant alene (Barth, 1994, s. 120).
3. *Aktører er (alltid og uomgjengelig) posisjonert.* Ens kultur er alltid individuell, og en enkelt persons beretning kan ikke allmenngjøres (Barth, 1994, s. 120).
4. *Hendelser formes av ulike samspill mellom materiell kausalitet og sosial samhandling, og fraviker altså alltid fra de individuelle aktørenes intensjoner.* (Barth, 1994, s. 120).

Salole mener på sin side at kultur kan bety hvordan mennesket forstår, tolker og organiserer verden (Salole, 2018, s. 65). Hun definerer kultur slik;

Kultur er bestemte tradisjoner, uttryksformer, levesett og tanke- og væremåter delt av mennesker i et samfunn. Kultur vedlikeholdes, overføres, endres, og utvikles over tid, i møte med andre kulturer fra generasjon til generasjon (Salole, 2020, s. 47).

Med dette mener hun at kultur er noe dynamisk og menneskeskapt. Det endrer seg over tid i møte med andre mennesker. Et samfunns kultur viser til hvordan man organiserer seg på et gitt tidspunkt innenfor en historisk, miljømessig og politisk ramme. Man utvikler også subkulturer innenfor mindre sosiale grupper, som for eksempel familie, arbeidsplasser og på skoler. Salole beskriver kultur som et isfjell. Noen sider ved kultur er godt synlig på vannoverflaten, såkalt overflatekultur. Andre er skjult under vannoverflaten, såkalt underflatekultur. Overflatekultur tar for seg de sanselige sidene ved kultur, som musikk, kunst, klesstil, mat og språk. Underflatekultur er mer abstrakt og handler om kulturens mindre synlige sider som verdier, tro, historie, og normer. I møte med andres kultur må man være

bevisst på at man ser på andres kultur gjennom sin egen. Man vil alltid bli påvirket av sin egen kultur (Salole, 2020, s. 47- 52).

Dahl presenterer derimot fem ulike aspekter ved bruken av begrepet kultur. Kultur kan være i form av åndsliv og aktiviteter som springer ut av dette, som for eksempel kunst, musikk og andre skapende aktiviteter. Begrepet kultur kan brukes om aktiviteter i samfunnet som idrett og matlaging, men det kan også handle om arv og minner, som er bærere av kollektiv identitet. En annen side ved kultur er ens livsform. Dette innebærer egenart i væremåte eller levemåte. Femte perspektiv på kultur er meningsfellesskap. Dette er kulturens mer usynlige side som handler om verdier, normer, koder og lignende. Det som er felles for disse aspektene ved kultur er at de er menneskeskapte. Dahl fremhever en fellesnevner i de fem aspektene om kultur. Denne fellesnevneren er mening. Dahl påpeker også, på lik linje med Salole og Barth, at kultur er noe som stadig er i endring. Dahl mener at kultur både er kollektivt og subjektivt. Kultur kan være det noen har til felles, men også tanker og følelser hos den enkelte. Han beskriver kultur som “koder i bakhodet og som dynamisk felt”. Han bruker ordet koder i flertall da det er snakk om at man bruker flere koder samtidig, som stadig er i påvirkning utenfra. Bruken av disse kodene er ubevisste, derfor beskriver han det som koder i bakhodet. Med kultur som dynamisk felt mener Dahl det som oppstår når mennesker kommuniserer med hverandre (Dahl, 2001, s. 55- 62).

Både Salole, Barth og Dahl beskriver kultur som både noe individuelt og noe man har til felles med andre. Kultur er det som gjør at to mennesker som møtes forstår at de ikke tilhører samme gruppe - det som potensielt skiller en gruppe fra en annen. Barth definerer kultur som en ballast man har med seg, og som stadig er i endring. Denne ballasten blir påvirket i relasjoner til andre. Han mener at kultur er noe som er delt med andre mennesker. Man skaper også sin egen unike kultur, men som likevel er delt med andre. I befolkningen kan man dele kultur med noen og ikke med andre. I Norge kan man for eksempel som kristen nordmann dele med andre nordmenn det man definerer som norsk kultur, men ikke nødvendigvis de samme verdiene og normene som deles med kristne. Disse kulturelle verdiene og normene deler man igjen med en annen gruppe mennesker.

3.4 Oppsummering av teorien

Videre i denne oppgaven vil jeg bruke teorien beskrevet ovenfor for å belyse funnene mine. I drøfting om hjem kommer jeg til å implementere alle teoriene for å få frem ulike perspektiver ved begrepet. Da hjem ikke er et entydig begrep, er det viktig å ha med seg ulike perspektiver på dette i oppgaven. Jeg velger å ta utgangspunkt i Keaheys femdeling av hjem som et rammeverk for presentasjonen av funnene og i drøftingen. Hun deler hjem i fem overlappende dimensjoner og til forskjell fra andre teoretikere mener jeg at hun er mer konkret i sin inndeling. Jeg kommer likevel til å inkludere teoriene til Lang, Blunt og Dowling da de gir en mer utfyllende presentasjon av hva de anser som hjem. Lange mener at det er både et indre og ytre hjem som har innvirkning på hverandre. At man kjenner på følelsen av trygghet og tilhørighet er sentralt i en opplevelse av hjem skriver hun. Blunt og Dowling deler imidlertid hjem i en form for tredeling. De mener at hjem er det emosjonelle, det materielle og relasjonene mellom disse to aspektene. Disse tre perspektivene på hjem har mye til felles i den forstand at de fokuserer både på det konkrete og det abstrakte. Der Keahey snakker om det relasjonelle, spirituelle, psykiske og sosiale, beskriver Lange det indre hjemmet, og Blunt og Dowling det emosjonelle. Keahey, Blunt og Dowling skriver om det fysiske aspektet ved hjem, hvorpå Lange har noe av den samme tolkningen i form av det ytre hjemmet. Selv om jeg velger Keaheys femdeling som et rammeverk videre i oppgaven vil likevel de andres teorier om hjem benyttes.

Kultur er også et utfordrende begrep med mange ulike definisjoner. Allerede på 1950-tallet kunne man vise til 162 ulike definisjoner av kultur. Dette viser noe av kompleksiteten ved ordet. Tidligere i dette kapitlet har jeg presentert et utvalg av definisjoner og teorier om kultur. Disse viser til ulike sider ved kultur som vil bli nyttige i drøftingen av funnene. Som jeg vil vise til i neste kapittel er kultur et begrep informantene bruker når de snakker om hjem og integrering. Som innvandrere i Norge må de leve med flere ulike kulturer og finne måter de kan å sammenføre disse på. Jeg vil bruke teoriene om kultur for å drøfte informantenes svar rundt sine erfaringer med å leve med flere kulturer. Kultur er beskrevet av Geertz som et nett av mening som man selv skaper. Barth på sin side mener at kultur er ballasten man har med seg på bakgrunn av hva man har lært og erfart. Salole sammenligner kultur med et isfjell som har en synlig del på overflaten og en skjult side under vannoverflaten. Overflatekulturen beskriver hun som det som er synlig for andre som for eksempel klesstil, mat, og språk.

Underflatekulturen er derimot den abstrakte siden ved kultur som omhandler blant annet verdier, historie, tro og normer. Dahl forklarer på sin side at kultur både er noe subjektivt og kollektivt. Det kan være noe man deler med andre, men også den enkeltes tanker og følelser. Når man forholder seg til flere ulike kulturer, står man overfor et valg vedrørende identitetstilpasning. Disse er ren identitet, kreolsk identitet eller bindestreksidentitet. Bindestreksidentitet er der hvor man bygger bro mellom kulturene, men hvor det likevel er tydelige skiller. Barn som vokser opp med en eller flere kulturer kalles for krysskulturelle. Dette er et paraplybegrep som innebærer at man på ulike måter har forholdt seg til flere kulturer gjennom oppveksten enten ved at man for eksempel har flyttet mellom kulturer eller har foreldre fra forskjellige land.

Integrering er et aktuelt begrep inn i denne oppgaven da dette er en prosess flyktingene står i. For å forstå integrering er det viktig å se på de ulike nivåene av dette. Man snakker om systemisk, sosial og kulturell integrering. Systemisk integrering tar for seg tilegnelse av kunnskap om samfunnet man bor i. Der sosial integrering handler om relasjonene man har til andre er kulturell integrering tilegnet kunnskap om hverandre som bidrar til felles aksept. Flere av informantene fortalt om sin integreringsprosess og hvordan dette har påvirket deres opplevelse av hjem. De ulike perspektivene av integrering blir viktig for å tolke og drøfte funnene fra intervjuene.

4 Metode

4.1 Metodologisk refleksjon

Som beskrevet i kapittel 1 er temaet for denne oppgaven integrering av flyktninger med fokus på begrepet hjem. I dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på hvordan jeg har gått frem for å svare på problemstillingen, og hvilke metodiske valg og etiske refleksjoner jeg har gjort underveis. Etter valg av tema og problemstilling måtte jeg videre ta stilling til hvilken forskningsmetode som var best egnet. Jeg tok en vurdering om kvantitativ eller kvalitativ metode var det beste redskapet for å svare på problemstillingen. Der hvor kvantitativ metode vektlegger makroperspektiv, fokuserer kvalitativ metode på mikronivå og forholder seg nærmere forskningsobjektet. Skulle jeg valgt kvantitativ metode ville min rolle vært preget av avstand og sterk struktur, mens ved en kvalitativ metode vil jeg få en mer helhetlig og kontekstuell forståelse til den innsamlede dataen. Fokuset på ordene fremfor kvantifikasjon i forbindelse med datainnsamling er et typisk trekk ved kvalitativ forskningsmetode (Bryman, 2012, s 35 - 37). For å få en innsikt i betydningen av en opplevelse av hjem for flyktninger anså jeg derfor kvalitative intervjuer som den best egnede forskningsmetoden. Dette fordi kvalitative intervjuer legger bedre til rette for å få utdypende svar fra informantene. Ved en undersøkelse av flyktningers opplevelse av hjem er det viktig å kunne komme nærmere inn på hva deres oppfatning av hjem er. Dette vil ikke komme like godt frem i en kvantitativ studie. Ved å intervjuer flyktninger om begrepet hjem får de selv satt ord på deres egen forståelse av begrepet, og jeg får muligheten til oppfølgings spørsmål der hvor det er et behov.

I perioden jeg har skrevet på masteroppgaven har jeg også jobbet fulltid som veileder hos NAV. Dette har påvirket min rolle og mitt blikk på oppgaven. Jeg jobber til daglig i lokaler som er typiske offentlige kontorer og i stor kontrast til lokalene hos Rælingen flyktning- og inkluderingstjenesten.

Nedenfor vil jeg gå nærmere inn på intervju som metode, hvilke etiske vurderinger jeg har gjort, og hvordan jeg har valgt å bearbeide den innsamlede informasjonen.

4.2 Etikk

Som jeg har beskrevet tidligere valgte jeg å intervju flyktninger og med dette følger en rekke etiske vurderinger. Videre vil jeg beskrive hvilke etiske retningslinjer jeg har forholdt meg til, og etiske refleksjoner jeg har gjort underveis.

4.2.1 Etiske retningslinjer

I intervjuer med flyktninger har jeg ansvar for å forholde meg til etiske retningslinjer og jeg har et etisk ansvar for deltakerne i forskningsprosjektet. Derfor ble det vektlagt å vurdere hvilke handlinger som ble riktig for deltakerne, spesielt i forbindelse med datainnsamling (Bryman, 2012, s. 130 - 152). De nasjonale forskningsetiske komiteene (NESH) for samfunnsvitenskap og humaniora har utarbeidet etiske retningslinjer i vedtaket *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, juss, og humaniora*. Her finner man punkter som omhandler etiske tilnærminger og forskjellige forskningsetiske retningslinjer for fag – og tema (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016, avsn. 1).

Å forske med flyktninger som informanter krever spesielt gjennomtenkte og reflekterte tilnærminger. Flyktninger er mennesker som har gått gjennom et traume, og temaet hjem kan være sårbart å snakke om. Derfor brukte jeg god tid på å snakke med flyktning- og integreringstjenesten i forkant, lese om temaet, og utformet intervjuguiden nøye.

Intervjuguiden er også utprøvd på medstudenter før jeg begynte med intervjuprosessen, for å sikre at spørsmålene er forståelige og ikke for sensitive. Ved å øve på medstudenter fikk jeg også øvd meg på å ivareta informantene underveis i intervjuet.

Da jeg hadde bestemt meg for oppgavens tema og metode søkte jeg om godkjenning hos Norsk senter for forskningsdata (NSD). Jeg har fått prosjektet og intervjuguiden godkjent av NSD og har vært i dialog med dem underveis arbeidet med oppgaven.

4.2.2 Etiske vurderinger

I undersøkelsen av hjem intervjuet jeg flyktninger om deres opplevelse av begrepet. Jeg informerte dem om oppgaven, bruken av intervjuet og deres rett til å avbryte deltakelsen både under og etter intervjuet, uten at det skulle få negative konsekvenser. Hvis de ble spurt om

noe de ikke ønsket å svare på fikk de informasjon om at de kunne unnlate å svare uten at jeg ville spørre om årsaken til det.

Da jeg begynte intervjuene, ble jeg overrasket over sårbarheten ved temaet hjem. Flere informanter reagerte følelsesmessig da de fortalte om sine tanker og opplevelser omkring temaet. En informant sa *“Du har valgt riktig gruppe å spørre om hjem. Vi vet hva vi snakker om fordi vi vet hva det vil si å savne hjem”*. I løpet av intervjuene måtte det derfor tas i betraktning at hjem er sårbart å snakke om. Jeg måtte vurdere underveis hvor inngående jeg skulle tillate meg å spørre om hvordan de opplevde hjem. Under et intervju valgte jeg å forkorte tiden da informanten virket lite komfortabel og redd for å svare feil.

I løpet av oppgaven har jeg også måtte vurdere i hvilken grad jeg skulle anonymisere. Jeg begynte ved å endre navnene på informantene. Det ble mer utfordrende ved videre anonymisering. I intervjuene ga informantene meg mye personlige opplysninger om hvor de kom fra, om de hadde familie, informasjon om familiemedlemmer, og hvor de jobbet eller studerte. Jeg vurderte at detaljerte opplysninger om familiemedlemmer ikke var relevant for oppgaven og dette har derfor blitt utelatt i besvarelsene. Om vedkommende har familie, eller ikke, er opplysninger som er relevant for informantenes opplevelse av hjem og er derfor inkludert i denne oppgaven, uten å nevne noe nærmere om detaljer som antall barn, alder, helseutfordringer og lignende. Da jeg har intervjuet informanter som både er ferdig med introduksjonsprogrammet og som er deltagere fortsatt, anser jeg dette som tilstrekkelig anonymisert.

For å oppsummere, så har jeg på bakgrunn av disse vurderingene valgt å anonymisere informantene ved å lage fiktive navn, ikke si hvilket land eller by de kommer fra, og ikke nevne hva de jobber med eller studerer. Jeg har vurdert at relevante opplysninger for deres opplevelse av hjem er om de har familie, om de er i jobb eller utdanning, og hvilke geografiske områder de er fra.

4.2.3 Behandling av personopplysninger

Når et prosjekt omhandler innsamling og behandling av personopplysninger, må det vurderes hvorvidt disse er meldepliktige. Meldeplikt innebærer at prosjekter ved universitet eller andre forskningsinstitusjoner som behandler personopplysninger skal melde inn til NSD (NSD, 2019, avsn. 1). Siden det ble hentet personopplysninger var det nødvendig å melde prosjektet og å søke om konsesjon. Prosjektet ble godkjent i god tid før intervjuene skulle foretas, og har blitt forlenget underveis. Det ble foretatt opptak av hvert intervju som ble slettet etter at de var blitt transkribert. Transkripsjonen blir slettet etter at oppgaven er fullført. Informantene ble i forkant av intervjuet informert om deres rettigheter, og vi skrev en kontrakt om informert samtykke. De ble opplyst om muligheten til å trekke seg både underveis og i etterkant, og fikk min kontaktinformasjon.

4.3 Datainnsamling

Som beskrevet i begynnelsen av dette kapittelet valgte jeg å gjennomføre et empirisk forskningsprosjekt med kvalitativ metode. Innledningsvis har jeg forklarte vurderinger gjort i forbindelse med valg av kvalitativ metode. Jeg valgte å gjennomføre semistrukturerte intervjuer. Nedenfor vil jeg beskrive intervjuene og utfordringer jeg møtte underveis.

4.3.1 Intervju som metode

I undersøkelsen av forståelse av hjem var den opprinnelige tanken at intervjuene skulle finne sted hjemme hos flyktningene. Underveis i prosessen endret dette seg. Alle informantene ønsket å møtes hos flyktning- og inkluderingstjenesten, intervjuene ble derfor gjennomført der. Flyktninger er en sårbar gruppe og forespørselen om intervju gikk i første omgang gjennom de ansatte hos flyktning- og inkluderingstjenesten. Etter hvert ble jeg invitert til å delta på kvinnegruppen, hvor jeg kom i kontakt med ytterligere flere informanter.

Intervju som metode kan utføres på ulike måter og jeg vurderte flere av dem før jeg satte i gang. Jeg vurderte å gjennomføre fokusgrupper, men innså at hjem er et begrep med mange ulike nyanser som kan være utfordrende å komme i dybden av i samtale med flere om gangen (Bryman, 2012, s. 501). Ikke minst med tanke på de språklige utfordringene man kan møte når man intervjuer flyktninger. Derfor anså jeg det som best egnet for dette temaet å intervju

én person om gangen. Jeg begynte arbeidet med masteroppgaven med å lese faglitteratur om hjem. Denne kunnskapen ble nyttig i utformingen av intervjuguiden. Intervjuguiden ble skrevet på grunnlag av teorien jeg fant om hjem. Jeg valgte semistrukturert intervju som form. Dette gjorde jeg fordi hjem kan være både ømfintlig og komplisert å snakke om. Semistrukturert intervju gir rom for uformell samtale som kan trygge informanten i en intervjusituasjon man kanskje i utgangspunktet ikke er vant til (Bryman, 2012, s. 468 - 496).

Intervjuet begynte med at jeg introduserte oppgaven, forklarte hvordan intervjuet skulle foregå og hva formålet med intervjuet var. Før jeg begynte intervjuet ordnet vi med underskrivelse av kontrakt og informasjon om kontraktens innhold. I kontrakten var det utfyllende informasjon om etiske retningslinjer og rettigheter informantene har, med kontaktinformasjon hvis det skulle være ønskelig å trekke seg. Intervjuguiden ble benyttet som grunnlag for intervjuet og alle spørsmålene i intervjuguiden ble stilt, men rekkefølgen ble styrt av samtalen. I utgangspunktet var det satt av en time til hvert intervju. Tidsaspektet varierte etter hvor bevisst den enkelte var i sin opplevelse av hjem og hvor utfyllende de svarte. Noen informanter synes det var utfordrende å forstå begrepet hjem. Andre hadde reflektert mye over dette selv, og hadde mange tanker om temaet.

4.3.2 Intervjuguide

Før gjennomføringen av intervjuene forberedte jeg en intervjuguide med spørsmål. Intervjuguide ble sendt sammen med meldeskjema til NSD, og er blitt godkjent. Den ble brukt som et hjelpemiddel i intervjuene. Jeg prøvde den ut på bekjente i forkant. Nedenfor vil jeg gjennomgå intervjuguiden og hva jeg tenkte i utformingen av den. Intervjuguiden er inndelt i fire faser. I fase en fokuseres det på rammesetting. Jeg innledet hvert intervju med å forklare hva intervjuet skal brukes til, og informerte om taushetsplikt og anonymitet. Før informanten signerte kontrakt fortalte jeg om kontraktens innhold og muligheten for å trekke seg. Deretter informerte jeg om oppgavens tema og forespeilte hva vi kom til å snakke om. I intervjuene hadde jeg med en diktafon for å ta opp samtalen. Før jeg startet opptaket forsikret jeg meg om at dette var greit for informanten. Alle informantene godkjente opptaket. Når opptaket var starte begynte jeg med uformell prat for å trygge informanten før vi beveget oss nærmere inn på temaet hjem. Fase to av intervjuene fokuserer på overgangsspørsmål. For at vedkommende

skal klare å koble begrepet hjem til egne erfaringer la jeg opp til å starte med å spørre generelt om hva informanten tenker rundt begrepet hjem. Slik som hva informanten assosierer med hjem, og hva som får vedkommende til å føle seg hjemme. I tredje fase gikk intervjuet over til å oppgavens nøkkelspørsmål. Her dreier spørsmålene seg mer konkret om den enkeltes opplevelse av hjem både før og nå. Jeg spurte om opplevelsen av hjem i landet de kom fra og de har en opplevelse av hjem i Norge, i så fall hvordan. Ræling flyktning- og inkluderingstjenestes rolle i integreringsprosessen og i opplevelsen av hjem er også er sentralt spørsmål i denne delen av intervjuet. I fase fire la jeg opp til en oppsummering av intervjuet. Dette gjorde jeg ved å gjenfortelle hva informanten har fortalt, og undersøke om jeg har forstått vedkommende riktig. Underveis i intervjuet gjorde jeg også dette, for å forsikre meg om at jeg hadde forstått svaret informanten gav. Oppsummeringen avslutningsvis var for hele intervjuet samlet.

4.3.3 Valg av informanter

I utvalget av informanter vurderte jeg det som viktig at det var en jevn fordeling av kjønn da kvinner og menn kan ha ulik oppfatning av hva hjem er. Utvalget ble gjort på bakgrunn av flyktningene som er eller har vært deltakere av introduksjonsprogrammet hos Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste. I hovedsak gikk utvalget av informanter gjennom de ansatte hos flyktning- og inkluderingstjenesten. Flyktninger er en sårbar gruppe som har med seg ulike traumer når de skal integreres i Norge og det var derfor nyttig at det var noen de var trygge på som spurte dem om å delta. Etter hvert ble jeg med på kvinnegruppen hver torsdag hvor jeg kom i kontakt med flere flyktninger som sa ja til å bli intervjuet. Gjennom dem jeg møtte på kvinnegruppen kom jeg også i kontakt med et par informanter og benyttet meg på denne måten av snøballeffekten (Bryman, 2012, s. 424).

4.3.4 Gjennomføring av intervjuene

Alle intervjuene foregikk på flyktning- og inkluderingstjenesten etter ønske fra informantene selv. Intervjuene omhandlet ikke kun det materielle hjemmet, men informantene gikk nærmere inn på hjemmets abstrakte betydning. Disse nyansene kan man miste hvis man sitter i informantens hjem, da det materielle fort kan bli dominerende siden man har det rundt seg.

Ved å foreta intervjuene på flyktning- og inkluderingstjeneste ble det et nøytralt område som ikke la føringer for hva hjem skulle være. Samtidig som dette var et sted hvor flyktningene følte seg trygge, og hvor jeg var gjest. Det var stor variasjon i forståelsen av begrepet hjem. Noen hadde mange refleksjoner rundt temaet, mens andre strevde mer med å gå i dybden av hva hjem kan være. I enkelte tilfeller brukte jeg mye tid på å få i gang tankeprosessen hos informanten rundt hva en opplevelse av hjem var for dem. I startfasen begynte jeg med å spørre om hva de tenkte på når jeg sa ordet hjem. Da var det enkelte som synes det var vanskelig å komme på noen assosiasjoner. I disse tilfelle måtte jeg tenke kreativt. Jeg spurte en informant om hun kunne tegne hva hun assosierte med hjem, noe som fungerte bra og satte i gang tankeprosessen. Tegningen ble et utgangspunkt for samtalen videre. Hos andre som strevde med å komme i gang spurte jeg om de kunne lære meg hva ordet hjem var på deres morsmål. Jeg gjorde dette bevisst for at de skulle føle seg trygge og bruke ord som var mer kjent for dem enn norsk. Dette viste seg også å være et nyttig virkemiddel da informantene etter dette hadde flere refleksjoner omkring hva hjem er, og hva en opplevelse av hjem betydde for dem. Som beskrevet over, om de forskjellige delene av intervjuet, oppsummerte jeg underveis i intervjuene hva jeg hadde forstått at de hadde svart, og forsikret meg om at dette var riktig. Dette er en såkalt member checking (Postholm, 2011, s. 132). Ved at jeg har gjort dette underveis i alle intervjuene har jeg mer troverdig data å jobbe med i drøftingen og analysen av funnene. Jeg avsluttet også hvert intervju med member checking slik at de avslutningsvis også skulle få muligheten til å bekrefte eller avkrefte min oppfattelse av hva de hadde svart.

4.3.5 Utfordringer ved datainnsamling

Det første som ble vektlagt var å utarbeide en metode for datainnsamling som ville skaffe til veie rikest mulig data uten å være til byrde for flyktning- og inkluderingstjenesten eller informantene. Samtidig var det viktig å innhente data som var pålitelige. Det var en utfordring å finne riktige informanter. Da hjem er et abstrakt begrep som kan være komplisert å snakke om var det viktig å finne informanter som behersket tilstrekkelig med norsk eller engelsk for å forstå spørsmålene, og for å kunne foreta et intervju uten tolk. Jeg vurderte det som nødvendig å gjennomføre intervjuene uten tolk da intervjuer med tolk kan bli mindre sikre grunnet tolk som mellomledd i kommunikasjonen. Det skulle gjerne også være en jevn fordeling av

kvinner og menn for å kunne få størst mulig mangfold av meninger i oppgaven. Jeg var til stede på kvinnegruppene en gang i uken over en periode på fire måneder. Men opplevde det som utfordrende å skaffe informanter selv da det tok tid før jeg ble kjent med flyktingene. Jeg spurte ved noen anledninger om de kunne tenke seg å snakke med meg uken etter, men så skjedde det uforutsette ting som gjorde at de ikke hadde mulighet til å komme uken etter likevel. De ansatte på kontoret ordnet derfor de fleste avtalene for meg. Med unntak av to hvor jeg benyttet en såkalt snøballeffekt, ved at informantene bidro til å sette meg kontakt med andre flyktinger fra samme kontor.

4.3.6 Bearbeidelse av innsamlede data

Etter at intervjuene var gjennomført transkriberte jeg dem for å få en helhetlig oversikt over funnene. Dette resulterte i flere titalls sider med intervjuer. For å få en oversikt fargekodet jeg intervjuene etter de fem dimensjonene til Deborah Keahey. På denne måten ble prosessen med å samle funnene mer oversiktlig. Jeg har deretter tatt utgangspunkt i denne organiseringen og hentet ut det vesentligste når jeg har skrevet funn-kapittelet. I bearbeidelsen av intervjuene observerer jeg at informantene konsekvent kaller Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste for flyktningkontoret. I denne oppgaven vil omtaler jeg Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste som enten Rælingen, flyktningkontoret, eller flyktning- og inkluderingstjenesten.

4.4 Metodiske styrker og svakheter

4.4.1 Styrker

Intervju var en god metode for å komme i dybden av temaet hjem blant annet fordi språklige misforståelser kunne oppklares med det samme. Noen informanter strevde med å forstå hva som ble sagt, og ved at det ble gjennomført semistrukturerte intervjuer fikk jeg og informanten muligheten til å snakke rundt disse temaene, slik at de forsto spørsmålet. Det var opptil flere som strevde med å svare på spørsmålet om deres opplevelse av hjem. Jeg fikk muligheten til å oppklare at det var deres individuelle oppfatning jeg ønsket å høre om og at alle assosiasjoner derfor var riktig. I et par av intervjuene spurte jeg om informanten kunne

lære meg ordet for hjem på deres morsmål. Jeg brukte dette som en inngang til å løsne samtalen om deres assosiasjoner av hjem. Dette viste seg å være til nytte. Det kunne virke som om noen informanter var redd for å svare feil og derfor kviet seg for å svare i starten. Ved hjelp av uformell prat i innledningsfasen, og muligheten for å prate om ordet hjem, fikk jeg etter hvert gode og utdypende svar fra informantene. Om jeg hadde gjennomført fokusgrupper ville ikke jeg hatt den samme muligheten til å trygge hver enkelt informant. Hadde jeg valgt kvantitativ metode og spørreskjemaer ville sannsynligvis svarene om hjem blitt kortfattede og lite utdypende.

Jeg opplevde det som positivt å intervju informantene hos flyktning- og inkluderingstjenesten, selv om jeg i utgangspunktet vurderte å intervju flyktingene hjemme hos dem. Dette viste seg å være en fin plass for å gjennomføre intervjuene fordi dette var informantenes arena, og et sted jeg var gjest. Flyktning- og inkluderingstjenesten hadde alle informantene et forhold til. Stedet gjorde dem trygge og de slapp å være vertskap, slik det ville blitt om jeg dro hjem til dem.

4.4.2 Svakheter

Underveis i intervjuene møtte jeg på språklige utfordringer. Noen hadde vanskeligheter med å forstå spørsmålene. Intervjuene foregikk både på engelsk og norsk. Det var utfordrende å forklare hva jeg spurte om uten å være ledende. Jeg lot informantene derfor tolke mine spørsmål selv, og valgte heller å snakke rundt ordet hjem og å forsøke å trygge informanten slik at de våget å svare det de tenkte rundt dette. Noen av flyktingene hadde også utfordringer med språket da de hverken snakket godt engelsk eller norsk. Disse intervjuene foregikk da på begge språk, alt etter som hva informanten synes var enklest.

Hjem er et personlig og sårbart tema spesielt for dem som har flyktet og lever med savn. En mannlig informant virket lite komfortabel da jeg snakket med han. Han godkjente intervjuet og skrev under kontrakten, men under intervjuet satt han veldig urolig. Jeg spurte om han ville at vi skulle avslutte, men han sa at det ikke var nødvendig. Etter hvert opplevde jeg han som veldig usikker, og det virket som han var bekymret for å svare feil. Jeg avsluttet derfor intervjuet tidlig.

Hjem er et abstrakt begrep som ikke alle hadde reflektert like mye rundt. Ordet hjem kan være vanskelig å forstå da det både har en konkret og abstrakt mening. Noen av informantene fortalte hovedsakelig om deres konkrete opplevelse av hjem som landet de kom fra eller huset de bodde i. Dette kan selvfølgelig også være en viktig del av opplevelsen av hjem, men for noen ble det utfordrende å tenke mer abstrakt.

5 Funn

5.1 Presentasjon av materialet

Hos Rælingen flyktningkontor intervjuet jeg 10 flyktninger, 6 kvinner og 4 menn, som har vært, eller er deltaker i introduksjonsprogrammet. Intervjuene ble foretatt hos flyktning- og inkluderingstjenesten etter ønske fra informantene, et sted hvor de følte seg trygge. Jeg tok opptak av intervjuene og transkriberte dem i etterkant. For å få en bedre oversikt over dataen, kodet jeg svarene og sorterte dem etter de fem dimensjonene til Deborah Keahey. De fem dimensjonene er ikke separate enheter ved ens opplevelse av hjem, men overlapper og påvirker hverandre. Derfor vil noen elementer fra andre dimensjoner inkluderes i enkelte avsnitt. Denne overlappingen av dimensjonene vil jeg gå nærmere inn på i drøftingen. Nedenfor presenteres et sammendrag av samtalene hvor relevante sitater er tatt med. Avslutningsvis vil jeg oppsummere funnene fra intervjuene.

5.1.1 Den fysiske dimensjonen av hjem

I dette avsnittet vil jeg se nærmere på hva informanten har svart om den fysiske siden ved hjem. Keahey beskriver det fysiske som det materielle man omgir seg med, og det som får en til å føle seg trygg og avslappet. Lange på sin side beskriver det ytre hjemmet som et fysisk sted, og relasjoner man har til andre mennesker, gjenstander, og stemningen man fyller hjemmet med. Relasjoner til andre mennesker vil jeg komme nærmere inn på senere, i underkapittelet om den sosiale dimensjonen. Blunt og Dowling derimot beskriver hjem som både noe emosjonelt og materielt, og relasjonen mellom disse. De definerer den materielle siden ved hjem som et fysisk sted som huset man bor i eller et geografisk område.

I samtale med informantene var det seks stykker som synes det var utfordrende å sette seg inn i den abstrakte siden ved hjem. Ved spørsmålet om hva hjem er for dem svarte både Hanna, Eric og George; *“Hjem som i land?”* Jeg forklarte dem at alle assosiasjoner om hjem er riktig da mitt ønske var å vite hvordan de opplever hjem. Hanna begynner da å forklare at både hjemlandet og Norge er hjem for henne, men at hjemfølelsen handler mer om menneskene hun har blitt kjent med enn selve landet. George derimot har en sterk tilknytning til hjemlandet og følte seg hjemme der selv om det var krig. *“Vi hadde mange mange*

utfordringer, men jeg følte meg ikke som her i Norge fordi hjemland er mother. Er mor for hver mann.” Grace på sin side forteller at hun umiddelbart tenker på huset hun bor i når hun hører ordet hjem. Husene i Norge er annerledes enn dem hun er vant til fra hjemlandet. Grace kommer fra Midtøsten og er vant til å bo murhus. Hun synes det var mye bedre fordi man ikke hørte naboene like godt som her i Norge hvor hun bor i et hus av treverk. Hun har to naboer i Norge som hun hører hele tiden når de går over gulvet, og det synes hun er slitsomt og uvant. Når jeg spør henne hvor hun føler seg hjemme svarer hun at hun føler seg hjemme mange steder, både i Norge og i hjemlandet. Til forskjell fra Grace anser ikke Eric leiligheten i Norge som hjemme. Han tror selv at dette dreier seg om at han leier der han bor nå, og at det vil endre seg om han kjøper en egen bolig. *“Når du sier hjem jeg tenker ikke på huset mitt her. Når du sier hjem, tenker jeg på hjemlandet.”* svarer Eric. Fra hjemlandet er han vant til at de eide huset de bodde i. Videre strever han litt med å definere hva en opplevelse av hjem er for han. Jeg spør han derfor hva hjem er på morsmålet hans. Han lærer meg dette, og på denne måten kommer vi i snakk om hjem. Han begynner å fortelle *“Hjem det kan være i Norge, det kan være mitt hus nå. Men jeg vet ikke. Vennene mine sier at jeg tenker mye på mitt hjemland. Selv om jeg studerer, jeg har lært litt norsk, bedre enn vennene. Men likevel jeg sier; mitt hjemland jeg kan ikke sette Norge i stedet for mitt hjemland. Jeg nå liker Norge, når jeg for eksempel reiser til Sverige, jeg sier; oi, jeg vil bare komme tilbake til Norge. Selv om det er mye det samme. Når jeg går på skolen, jeg sier; bare være i Lillestrøm eller Strømmen. Det er mitt område. Den generelt her i Norge. Mitt liv her i Norge. Dette området har begynt å være mitt område”*. Han synes det er vanskelig å bo i Norge, men begynner å bli kjent med Rælingen og føler en tilhørighet der. Han anser Rælingen og omegn som sitt område. Han forteller også om en gang han var på tur til Trondheim, hvor han da ønsket seg fort tilbake til Rælingen. Jeg spør han om hvorfor han tror det er sånn for han. *“Fordi alt, trærne, gatene, husene. Det renner sånn elv i Lillestrøm og Rælingen. Nå har jeg litt minner i dette området. Ja. Jeg har også litt minner at jeg var med familien min der. Vennene mine”*. Minner er viktig for Eric for at han skal føle seg hjemme et sted. Han mener derfor at flere steder kan være føles som hjemme, men at hjemlandet alltid vil komme først. Det er der identiteten hans først og fremst ligger, og hans norske identitet bygges på denne. Han savner hjemlandet og tenker mye på fortiden. Når savnet blir for stort pleier han å søke på Google Earth for å se bilder av huset sitt i hjemlandet. *“For meg, vondt som gjør, hva heter det, hjemlengsel. Vondt som gjør hjemlengsel. Fordi jeg har ikke kommet til Norge på grunn av at jeg likte den, og har kommet.*

Jeg hadde ikke flere valg. Jeg måtte flykte utenfor mitt hjemland. Som en mann sier til meg; Gå ut du kan velge et land. Det er valgt for meg best landet. Som var etter hjemlandet selvfølgelig". Eric har begynt å skape minner fra Rælingen med familie og venner, noe som gjør at han føler at dette er hans område. Han sier at kanskje om 10 år så vil han og vennene snakke om minner fra Rælingen i stedet for minner fra hjemlandet. Miriam synes også en opplevelse av hjem er vanskelig å beskrive. Jeg finner derfor frem penn og papir og spør om hun kan tegne det hun assosierer med hjem. Hun begynner umiddelbart å tegne leiligheten sin ned til minste detalj. Vi snakker oss gjennom boligen mens hun tegner. Hun forteller ivrig om at hun har dusj, tørketrommel og vaskemaskin, og til og med en bod. For henne er hjemmet boligen. Hun bruker mye tid i boligen sin, og på sikt ønsker hun å kjøpe sin egen leilighet. Boligen i hjemlandet hennes ligner mye på boligen i Norge. Hun føler seg hjemme i Rælingen og sier at det er et rolig område som hun liker godt. Sara trives også i Rælingen og er takknemlig for å kunne starte et nytt liv i Norge. Hun forteller at livet i flyktningleiren var vanskelig da de bodde med mange mennesker og hvor flere hadde psykiske problemer. *"I am so happy to begin a new life. And you don't know what I feel when I bring something new for my house. Even if it's a pen. Something new. Even though I left a lot of things and my father was a rich man. Had a lot of things. A lot of houses, a lot of cars, and a lot of lands. But here when you have a new house, and a new life. And you build your life bit by bit"*. Etter at hun og barna fikk innvilget statsborgerskap i Norge følte hun endelig seg hjemme, og begynte å bygge et nytt liv.

5.1.2 Den psykiske dimensjonen av hjem

Den psykiske dimensjonen innebærer etter Keaheys definisjon det som gir en person indre ro og oppfatning av hvem man er. Langes beskrivelse av det indre hjemmet inkluderer jeg også i dette avsnittet om hjemmets psykiske dimensjon. Hun beskriver det indre hjemmet som det som får en til å føle på en indre trygghet og tilhørighet. Blunt og Dowling fremstiller det emosjonelle aspektet som det som vekker følelsen av hjem. Dette kan være både det som er knyttet til hva man opplevde som hjem før, og det som får en til å drømme om et hjem i fremtiden.

Alle informantene flyktningene koblet trygghet til opplevelsen av hjem i Norge. Amina forteller at hun forlot familie og barn for å lete etter trygghet. *“Ingen ønsker å dra familien, fra maten sin, eller når du sover. Ingen ønsker det, men vi hadde ikke trygghet hjemme. Vi fikk ikke lov å gjøre som vi vil. Vi fikk ikke lov å puste. Jeg mener ikke sånn puste (hun blåser). Men får ikke puste. Hva skal vi gjøre. Det er ikke noe valg. Hvis vi sier noe da settes vi i fengsel”*. Tryggheten fant hun i Norge, og hun føler seg trygg hos Rælingen flyktningkontor. Dette gjør at hun føler seg hjemme her. Fra hjemlandet var hun vant til å ikke kunne stole på politiet og var derfor redd også i møte med norsk politi. Hun forteller fra sitt første møte med politiet; *“Tolken sa til meg ‘Du trenger ikke være redd, her er du trygg. Politiet er tryggeste sted her i Norge’. Jeg husker hun sa til meg ‘Du skal alltid få den hjelpen du trenger. Ikke være redd mer. Nå er du her. Du er trygg’. Jeg bare puste og puste. Da vet jeg det etter hvert. Her er jeg trygg. Underveis i intervjuet spør jeg henne om jeg har forstått det riktig om at trygghetsfølelse er hjem for henne. Hun utbryter” Akkurat! Ja. Akkurat sånn føles hjem for meg. Jeg føler meg hjemme. Veldig trives. Trygghet sier jeg. Hvis jeg sier trives er litt smått kanskje. Trygghet er jo hvis du skjønner trygghet er trygghet. Ingenting er bedre enn trygghet synes jeg. Så har jeg trygghet her i Norge”*. Hun lette lenge etter trygghet, og fant det i Norge. Trygghet er det viktigste for at hun skal føle seg hjemme. Likevel påpeker hun at hun ikke er norsk. Hun trives i Norge, og føler seg hjemme her. Men hun vil ikke miste identiteten sin fra hjemlandet og er tydelig på hvor hun kommer fra. Hun føler seg likevel trygg og hjemme i Norge. *“Det er mitt hjem her i Norge nå. Her trives jeg, her fikk jeg leve, her fikk jeg barn, her fikk jeg jobb, her fikk jeg leilighet, jeg har fått alt. Men jeg er ikke norsk. Jeg vil gjerne, men jeg er ikke”*.

Amina forteller at flyktning- og inkluderingstjenesten ga henne trygghet, og at det er en bærebjelke i hennes opplevelse av hjem i Norge. Hun beskriver dem som sin nye familie. Der hun i hjemlandet ville oppsøkt moren for hjelp, tar hun nå kontakt med flyktning- og inkluderingstjenesten. Dette er blitt en trygg arena for henne. Hun sier *«Flyktningkontoret er veldig velkomment til flyktninger. De andre flyktningene har også en kommune, men jeg tror ikke de sitter med kaffe og mat og sånt.»*. Hun savner å ha familien rundt seg, og det å hilse på hverandre. I Norge føler hun seg hjemme fordi hun er trygg.

For William handler også hjem om å føle seg trygg og respektert. Når jeg spør han om hva hjem, er for han ramser han først opp landene han har bodd i. Jeg spør han videre hva hjem i Norge betyr for han. Han forteller at det er positivt for han å bo i Norge fordi han føler seg trygg og respektert. Thomas følte seg ikke hjemme i hjemlandet sitt da han hele livet har forholdt seg til konflikt. Han har vært vitne til bombing, skyting og at venner har mistet familien. Han sier at han nektet å akseptere dette og at det var veldig skuffende for han.” *I will never miss my homelands, until peace and stability come back to my homeland*”, forteller han. Thomas har alltid ønsket seg et land uten krig. For han er hjem trygghet, ytringsfrihet, likeverd, og gode helsetjenester. Han føler at Norge er hans hjemland nå *“I feel Norway like my homeland now. As I told you 50% I am thinking that I am Norwegian. Whenever I understand 100% I will say that I am 100% norsk”*. Han tror dette vil være enklere for barna hans som vokser opp i Norge og at de nok kommer til å føle seg mer norske. Han opplever at flyktning- og inkluderingstjenesten har fungert som en bro mellom kulturene, og at de ansatte har vært gode hjelpere over til det norske samfunnet. De har motivert og hjulpet han med det han trengte. Han beskriver kontoret som en trygg bro mellom hjemlandet og det norske. De ansatte tok seg tid til å bli kjent med han og hans behov, og har vært behjelpelige når han trengte det. Likevel ønsker han ikke å være avhengig av flyktning- og integreringstjenesten. Han ønsker å være selvstendig og prøve å finne løsninger selv først. Men han finner en trygghet i at han kan snakke med kontoret om han likevel har behov for bistand.

For Fatima var heller ikke hjemlandet trygt, og det er grunnen til at hun måtte flykte. Hun savner familien sin og snakker med dem av og til på telefon, men hun har ikke sett dem på flere år. Siden hun ikke er trygg i hjemlandet kan hun ikke dra tilbake dit. I Norge derimot føler hun seg trygg, noe som gjør at hun trives og føler seg hjemme. Sara forteller også om hvordan hun mistet følelsen av hjem i hjemlandet ved at hun mistet nær familie og opplevelsen av sikkerhet. Hjemmet var trygghet sier hun, spesielt når familien var samlet. Hun vil alltid ha minnene om familiene, luktene, huset hun bodde i. Hun forteller, *“Always I dream to turn back to my homeland. Feel the warmth of the family and the warmth of settlement and security. And everything I lost in this war. (...) All the time I hope, and I dream to have this all again. When I came to Norway I could relax. I had security”*. Hun er fortsatt glad i hjemlandet sitt, som hun beskriver som sitt originale hjemland. Dette er hennes identitet og nasjonalitet som går mange generasjoner tilbake. Med krigen mistet hun en opplevelse av

hjem, og hun kaller seg selv hjemløs i denne perioden. Når hun kom til Norge, kunne hun slappe av. Hun følte seg trygg. Sara sier at hjemmet i Norge er bygget på håp og en drøm om et godt liv. Likheten mellom opplevelsen av hjem før og nå er at hun føler seg trygg. Hun synes opplevelse av hjem er spennende å snakke om, *“Maybe home is four letters, but it has four million meanings. For us it means a lot of security, settlement, and tenderness. So, I hope we have a good future. Especially for my children. Because I don’t like them to feel the feeling which we had. We feel settled in Norway”*. For Hanna har flyktning- og inkluderingstjenesten hjulpet henne med å føle seg trygg og hjemme. Hun opplever at hun kan komme til de ansatte om hun har problemer, og sier at hun snakker med program-koordinatoren sin om alt. Flyktning- og inkluderingstjenesten har vært viktig for henne og hun beskriver dem som sin familie *“Flyktningkontoret er viktig for meg! Veldig, veldig viktig. Det er som familie for meg”*. Grace opplever også at hun ble godt tatt imot, og føler seg trygg i Rælingen. Hun sier at de ansatte har hjulpet henne mye, og at hun hadde en fin opplevelse i praksis. *«Jeg føler ikke at jeg er strange. Jeg er samme som andre. Så jeg er hjemme»*.

I tillegg til å oppleve trygghet er det flere aspekter ved den psykiske dimensjonen som gjør at informantene føler seg hjemme. Eric bruker mye tid på å savne hjemlandet og snakker ofte med venner og familie om minner. *“Vi kan ikke kaste minnene. Og minner for meg er veldig viktig. Jeg forteller barna mine om mine minner”*. Selv om han føler seg hjemme i Rælingen i dag er minnene fra hjemlandet viktig for han å ta vare på og dele med barna sine. Han sier at Norge aldri vil bli det samme som hjemlandet, og at det tar tid for han å bli vant til det nye. *“Vi sier et uttrykk om hjemlandet; smaken av vann er forskjellen mellom her og der. Når vi puster, er det forskjell mellom her og der. Mye er forskjellig. Mat også forskjellig. Selv om jeg kan hente en hel kylling, jeg kan lage den som vi lagde i hjemlandet. Men det er stor forskjell på smaken”*, sier Eric. Selv essensielle ting som luft, vann og mat kjennes ulikt fra hjemlandet.

Når jeg spør Sara hva hun assosierer med ordet hjem har hun mye å fortelle; *«My father was a poet. He wrote a lot of books and poems. So, if you gave him only the word home, he would write books. He would give home for all people, all nationalities. So, it’s a very meaningful word. If we would talk for two days, we would not give it it’s right. Cause it’s a very rich and important word. Especially for homeless people. You brought the word to the right person.*

Cause we were homeless, so the word home means a lot of things for us. Home is security. Safe. Settlement. Tenderness. Warmth. To feel free". Hjem for henne er mer enn selve huset man bor i, det er en følelse. Hun beskriver det som noe av det viktigste for mennesker. Hjem for henne handler om trygghet og tilhørighet. Da hun fikk innvilget norsk statsborgerskap følte hun seg hjemme i Norge *"After residence I have this feeling that I now. When I take residence. This moment I fell that I have life again. Because as I told you, lot of suffering. But when you take residence you feel relaxed"*. Nå kan hun bygge et liv i Norge og være det hun kaller en god statsborger ved å jobbe og oppdra barna på en god måte *«Home means to live with new legs, new life»*.

For George er det viktig å kunne føle seg avslappet; *"Also hjem er for meg at når du er hjemme du tenker ikke på andre ting"*. For han betyr hjem at tankene kan hvile og at han finner en indre ro. I perioden hvor han har det bra med seg selv kan han finne en slik indre ro ved å slappe av i en god stol hjemme. Men i perioder når fremtiden er usikker synes han dette kan være vanskelig. Når han har vært uten arbeid i Norge har det skapt en usikkerhet som gjør at han blir urolig. Dette ødelegger for hans opplevelse av hjem. Før opplevde han hjem ved at han kunne bidra til samfunnet og kjente på en tilhørighet; *"It makes me relax that I was home, I could meet my family, my relatives, everything. And I was part of the society, and also, I could do something for them. Because I got education, free in my land. So, this was because of societies tax. So, they gave this opportunity to education. But I could do something for them. So, this was also relax. But now I cannot do anything for them, so I am living in another society."* Når han blir usikker på fremtiden, spesielt i perioder hvor han er arbeidsløs, prøver han å aktivisere seg selv for å få tankene over på noe annet. *"Sometimes when a lot of thing come to mind, I am trying to make myself busy, or read a book, or go out, training or something else. To just release something from my head"*. Dette bidrar til å gi han en indre ro selv i usikre perioder av livet.

5.1.3 Den sosiale dimensjonen av hjem

Ut fra Keaheys definisjon kan den sosiale dimensjonen av hjem være sosiale relasjoner på ulike plan, både venner, kolleger og naboer. Det handler hovedsakelig om en opplevd tilhørighet til samfunnet man bor i. Lange beskriver sosial relasjon som en måte å skape

trygghet og tilhørighet. Hun mener at for noen er venner essensielt for at man skal føle en tilhørighet til samfunnet man bor i.

For William er det viktig å ha et sosialt nettverk for at han skal føle seg hjemme. Han liker å bli kjent med nye mennesker og å være sosial; *“Jeg liker å lage connection”* sier han. Fra hjemlandet savner han følelsen av tilhørighet og at folk hilste på hverandre selv om man ikke kjente hverandre. Der hilste man uansett, og man snakket om felles bekjente som slekt og venner. I Norge er dette annerledes synes han. Folk hilser ikke på en hvis man ikke kjenner hverandre, og ingen vet hvem du er eller kjenner til slekten din. Dette savner han fra hjemlandet. George synes også det er vanskelig å bli kjent med nordmenn, og påpeker at han kommer fra en kultur med mye sosial kontakt. Å bli kjent med nordmenn er en viktig faktor for at George skal føle seg hjemme i Norge. Han synes nordmenn er for private og vanskelige å bli kjent med. *“Because we are coming from a country where we are very huge social contact. But in Norway when you have a nabo you say hi, bye, hi, bye. And that’s all. We have a Norwegian guy upstairs, because we are living in a big house. A very nice Norwegian guy is living alone. My wife is very kind, so she sometimes makes food at home. So, we have a very good connection. But he hasn’t been to us. We have not been to him. This is the different culture”*. Han har noen norske venner som gjør at han føler at han blir bedre kjent med det norske samfunnet og som får han til å føle en tilhørighet til Norge. For han er det viktig med et sosialt nettverk for å føle seg hjemme og for å bli integrert i det norske samfunnet; *“Social contact is very important. Especially for the refugees, because it will help them if they have more contact with the people”*. Å ha en jobb er for han også et viktig aspekt for å integreres i det norske samfunnet. Gjennom å arbeide føler han at han kan bidra til samfunnet og finne sin plass; *“When you have job, you will not think about anything. You will stand on your feet and you will enjoy your life and more important thing is that you will integrate into society, and you will be a part of the society. You will live and serve for the community you live in. This is my goal actually. But still I am feeling that I am not integrated to the society it will take a lot of time”*.

Eric er enig med George og William om at det er vanskelig å komme i kontakt med nordmenn. Det er store forskjeller på kulturen som han er vant til fra hjemlandet i midtøsten til kulturen i Norge. Han trekker spesielt frem de sosiale ulikhetene. Eric synes det er

vanskelig å bli kjent med nordmenn. Der han kommer fra er man mye mer sosial enn i Norge; *“Jeg bor i en blokk, men jeg vet ikke hvem som bor ved siden av oss. Jeg ser på han, og vet at han bor her. Men jeg vet ikke hva han heter. Har han for eksempel kone, eller kjæreste. Det er rart for oss. Vi er mer sosial enn nordmenn”*. Hans sosiale nettverk består stort sett av mennesker han kjenner fra tidligere, og han har få norske venner. Når han er med vennene snakker de ofte om tiden i hjemlandet; *“Totalt vi er ca. 25 mennesker her i dette området fra samme landsby hvor vi kjenner hverandre, hvor vi var nabo og venner. Så det hjelper meg så mye. Men samtidig det hjelper ikke meg å inkludere meg i det norske samfunnet. Kanskje hvis jeg var alene, ingen slektninger her. Det kan være, eller jeg kunne si, at hjemme er her i Rælingen. Men alltid vi møter hverandre, og vi minner hverandre om våre minner fra hjemlandet eller vår landsby. Eller kommune. Så når vi alltid tenker på hjemlandet, snakker med hverandre. Det også påvirker tror jeg.”* Han jobber med å integrere seg i det norske samfunnet, men synes det er vanskelig. Han bruker mye tid på å savne hjemlandet og minnes det som var. Da Eric først kom til Norge følte han lenge at han kun var på besøk, helt frem til konen og barna kom til Norge på familiegjengenforening; *“Før familien jeg aldri tenker på hjemme her. Aldri. Nei. Jeg følte meg som om jeg kom på besøk i Norge. Jeg kom ikke for å bo. Jeg kom på besøk”*. Da familien flyttet til Norge følte han seg med en gang mer hjemme. Familie og venner er sentralt for at han skal føle seg hjemme. Flyktning- og inkluderingstjenesten har også vært viktig for Eric sin opplevelse av hjem i Norge og han anser dem som slektninger; *“Når jeg ser for eksempel min PK, eller en annen på kontoret. Så er det som å se en slektning for meg”*.

Grace savner også hjemlandet sitt og sier at et sosialt nettverk er en av de tingene som er viktig for at hun skal føle seg hjemme. Hun savner familie og venner, og kjenner ikke så mange i Norge. Hun holder kontakt med venner og familie på Whatsapp og lignende; *“For meg er det vanskelig for her i Norge ikke så mye venn som i hjemlandet. Der jeg har masse venn. Her jeg har bare tre venner. Som jeg veldig kjenner, som er bestevenn for meg. Men i hjemlandet jeg har masse masse masse”*. Likevel føler Grace seg inkludert i samfunnet ved at hun opplever en respekt fra andre, noe som gjør at hun føler seg hjemme i Norge nå. For Hanna var også kontakt med familie og venner viktig, spesielt moren. Dette er vanskelig i Norge da hun ikke har familien her. Hun sier *“Når jeg har vært i mitt hjemlandet familien min og vennene mine var rundt meg. Det var veldig bra, og jeg hadde ikke lyst å gå derfra, men*

jeg hadde problemer. Så jeg kommer her. Når jeg kommer her, så var det veldig vanskelig for meg. Familien min og vennene mine er ikke her. Så det var litt vanskelig". Hun savner å kunne komme i kontakt med nye mennesker, og å snakke samme språk. Hun opplever likevel at hun har blitt trygg på menneskene hos flyktning- og inkluderingstjenesten, og kaller dem for sin nye familie. Dette har hjulpet henne videre; "*Når jeg traff de ansatte på flyktningkontoret jeg føler det litt som hjemme*". Matlaging er også viktig da smakene og luktene får henne til å føle seg hjemme. Derfor lager hun ofte mat fra hjemlandet. I dag føler hun seg som en del av den norske kulturen.

Amina trekker også frem forskjeller i kulturen, som for eksempel maten. Matlaging for henne, på lik linje med Hanna, er viktig i et hjem. Hun synes det er morsomt at nordmenn spiser så mye brødslike, og understreker at til seg og barna lager hun ordentlig mat. Jeg spør henne hva hun anser som ordentlig mat, og da beskriver hun maten fra hjemlandet med sauser og sterke smaker. Hun sier; *«Veldig, veldig masse lukter og vi spiser forskjellig mat og vi har aldri lært brødslike. Vi har ikke pålegg heller»*. Hun sier at matlaging er viktig hjemme hos dem, og at hun ønsker å lære barna sine å lage mat fra hjemlandet. Hun savner lukten av mat fra hjemlandet. *«Da er det hjem. Hjemland»*, sier hun.

For Sara var det da hun fikk innvilget statsborgerskap at hun følte at hun hadde funnet et nytt hjem i Norge. Det ga henne muligheten til et nytt liv og en ny visjon for hjemmet. Statsborgerskapet ga henne håp, og hun følte seg endelig hjemme igjen. Hun er takknemlig for muligheten til å starte et nytt liv i Norge, og sier at hun bygger livet sitt opp igjen bit for bit. *“When I take residence. This moment I felt that I have life again. Because as I told you, lot of suffering. But when you take residence you feel relaxed. That you will stand on your feet. The legs have been destroyed in this war. Finally, we can stand again on our legs”*. Thomas forteller at han som flyktning har møtt på barrierer, og at man må leve med en blandet kultur. Han sier at barna hans som er oppvokst i Norge nok også vil føle på den samme forvirringen av å tilhøre to kulturer; *“That will be a mix. I am not from the middle east, I am not norsk. Who am I? That’s sound little bit difficult, I think. That is my understanding.”* Han beskriver videre at man må skape sin egen kultur, midt mellom det norske og det han har med seg fra midtøsten.

5.1.4 Den spirituelle dimensjonen av hjem

En opplevelse av hjem kan også være knyttet til religion og verdier. Keahey kaller dette for den spirituelle dimensjonen av hjem. For Hanna har religionsfriheten i Norge vært viktig for at hun skal føle seg hjemme her. Hun ble forfulgt på grunn av sin religion i hjemlandet, og dette var årsaken til at hun til slutt måtte flykte. Hun føler seg trygg i Norge og kjenner på en tilknytning til den norske kulturen, da hun kan utøve sin religion her og har felles høytider som jul og påske. *“Vi har likt som jul. Vi feirer jul. Også, hva heter det, easter? Påske. Vi har noen det er litt som i hjemlandet. Vi føler det bra.”*

Grace har et annet forhold til religion enn Hanna. Hun sier at mye i Norge er likt hjemlandet hennes i Midtøsten. Hun er vant til å bo i leilighet, og vant til å forholde seg til ulike religioner. Grace forklarer at hun ikke feirer jul, men pleier å gi julegave til naboen; *“For meg jeg ber som i hjemlandet, det er ikke forskjellig i mitt hus. Vi ber hver dag og sånn. Når min nabo har sånn julefeiring, julefest, juleaften, vi prøver til å gi dem gaver, eller kort. Vi feirer ikke, men vi har gode naboer. Da vi gir dem gave, og de gir oss tilbake. Om det er kake eller noe annet.”* Miriam trives også i Norge og trivsel er viktig for at hun skal føle seg hjemme. Hun opplever at nordmenn har en god moral og synes nordmenn er bra mennesker.

George på sin side synes med en gang at det er litt vanskelig å komme på hva hjem er for han. For å gjøre han tryggere spør jeg om han kan lære meg å si hjem på morsmålet hans. Plutselig går det opp et lys for han; *“Å ja, når forstå jeg! Hjemme betyr for meg at først du har deg selv, og så kultur er ikke så viktig for meg. For jeg tenker internasjonalt. Jeg tenker at hver kultur har negativ side, og positiv side. Jeg ser verdier.”* Han tar både med seg verdier fra hjemlandet, og ønsker å ta lærdom av de nye kulturene han møter. Frihet og gjestfrihet er spesielt viktige verdier for han. Han er vant til et åpent hjem hvor alle er velkomne, og når noen dør så kommer folk til for å hjelpe. I Norge verdsetter han likestilling og frihet, og ser på disse som viktige verdier han ønsker å lære barna sine; *“For eksempel i min kultur på grunn av religion og tradisjonell kultur for eksempel det har ikke samme rett som i Norge. Selv om vi har noen på papir, men det er ikke praktisert. For eksempel kvinner er ikke likestilt. Det er ikke frihet som det er i Norge. Og det er mye sosial kontroll over ungene”.* I likhet med George er barrierer og frihet noe Thomas tenker på når vi snakker om hjem. *“Freedom of speech is very good here in Norway. At the same time, I feel barrier. In my homeland*

religions, and politics are not separated from each other. It is intertwined. That was not frihet. Here in Norway religion and politics is separated”.

5.1.5 Den intellektuelle dimensjonen av hjem

Keaheys forklaring av den intellektuelle dimensjonen løfter frem forståelsen og kunnskapen om samfunnet man bor i. Lill Salole anser også kunnskap som en viktig faktor ved opplevd hjem. Kunnskap kan handle om ulike ting, det kan både være kunnskap om historie og regelverk, men også kjennskap til språket man bruker.

Både norsk og morsmålet spiller en viktig rolle i informantenes opplevelse av hjem. Hanna og Fatima forteller begge om hvor viktig det er for dem å lære barna morsmålet sitt, slik at de også kan ha en tilknytning til hjemlandet. For Grace har det å lære norsk vært viktig for å føle seg hjemme i Norge. Hun forteller at hun var på språkpraksis hvor sjefen hadde bedt de ansatte om kun å snakke norsk til henne; *“Andre i Norge snakker engelsk også. Så før jeg snakket bare engelsk. Prøvde ikke å snakke norsk, men når jeg var på språkpraksis, sa sjefen til kollegene at de ikke fikk snakke engelsk med meg. Nå jeg liker å snakke norsk. Og det blir lett for meg. Jeg ikke snakke engelsk”*. Språkpraksisen har gjort at hun har lært seg norsk fortere og i dag liker hun å snakke norsk. Mye av engelsken er blitt borte da hun ikke bruker engelsk til daglig lenger. Selv om hun savner alt ved hjemlandet trives hun i Norge. Hun føler seg hjemme i Norge fordi hun lærte seg norsk og har fått seg norske venner. Hun kan fortsette med utdannelsen sin fra hjemlandet og har en jobb; *«Så det er ikke vanskelig for meg å bo i Norge fordi nå fortsette utdanning og har jobb, så det er greit. Jeg har ikke problem eller har vanskelig her. Men jeg er litt sånn emosjon.”* Selv om hun savner venner og familie har hun startet et nytt liv i Norge. Amina forteller også hvor viktig det har vært for henne å lære seg norsk, og sier; *«Vi trenger nøkkel for å komme inn i et hus, ikke sant. Språket er den nøkkelen»*. Amina forteller at flyktning- og inkluderingstjenesten har lært henne norske koder, og det norske språket.

Thomas fokuserer også på språk når han skal forklare meg hva som gjør at han føler seg hjemme. *“Språk er nøkkel tror jeg, og det er veldig viktig”*, sier han. Thomas føler seg delvis norsk. Det er viktig for han å ha kunnskap om landet han bor i for å kunne føle seg hjemme.

Thomas er den eneste av informantene som sier at han ikke savner hjemlandet, da det er mye problemer der. Dette handler mye om de politiske problemene der. Han savner familie og venner, men han vil aldri savne hjemlandet så lenge det ikke er fred der. Han er skuffet over hjemlandet sitt, men likevel følte han seg friere der siden han kjente til lover, regler, kulturelle koder og lignende. I Norge føler han seg ikke fri på samme måten fordi han mangler denne kunnskapen. Desto mer han lærer om regler, lover, og kultur desto mer norsk føler han seg. Kunnskap er viktig for hans opplevelse av hjem, og for han betyr det å føle seg fri. Han føler seg ikke fri når han ikke kjenner landet han bor i. Men dette hjelper med økt kunnskap; *“Jeg har lest mange historier om Norge. Jeg skjønner om samfunn i Norge 50%. Ikke 100%, men jeg skjønner mye. Jeg kan snakke, jeg skjønner helsevesenet i Norge veldig godt.”* Han mener at større kunnskap fører til bedre integrering og en sterkere opplevelse av tilhørighet. Han synes det tar tid å tilegne seg kunnskap om et nytt land, men føler at Norge er 50% hans hjemland. Dette øker jo mer han lærer om Norge.

George synes også det er viktig med kunnskap om landet man bor i for å føle seg hjemme. Da han kom til Norge følte han seg blind; *“When you’re coming new here you are completely blind. You don’t know anything. Someone has to open your eyes.”* Han synes det var vanskelig med samarbeid med flyktning- og integreringstjenesten i starten, men påpeker at han ikke legger skyld på noen. Han tror dette hadde å gjøre med språklige misforståelser. Likevel er han i dag takknemlig for den hjelpen de ansatte har gitt han og familien. Han mener at det er viktig for en opplevelse av hjem at flyktninger tidlig lærer om samfunnsstruktur, lover og normer, og at han savner mer opplæring omkring dette. George sier; *“At the beginning it was very hard for me because I was missing my home and I was missing everything. Because you have to build everything from zero. I have a very good life in my homeland, so I was not dependent to anyone. But when I came to Norway because of the new society, new culture, new rules, new relations. The experience, the work experience which I had in my country was not related in this society. So, couldn’t find the way to use my experience and my knowledge here, so this was also a challenge for me”.* Det var vanskelig for han å komme til et nytt land hvor han ikke fikk brukt utdannelsen og erfaringen sin, og hvor han ikke var kjent med samfunnet. Han har brukt mye tid på å tilegne seg kunnskap, og sier han brukte Google mye for å lære seg om lover og regler. Dette gjør at han i dag føler seg

mer selvstendig; *“This will open the door for you. You will get more into the society, because if you are blind you don’t know anything about rules and regulations. About the culture”*.

5.2 Etablere funn

Ovenfor har jeg presentert funnene fra intervjuene inndelt i Keaheys fem dimensjoner. Innenfor den fysiske dimensjonen av hjem ser vi at flere informanter forbinder ordet hjem med et geografisk område som et land eller en by. Både Hanna, Eric og George tenkte umiddelbart på hjemlandet sitt når de skulle beskrive hva hjem var for dem. Eric sier derimot at han ikke forbinder boligen i Norge med hjem. Han sier at fra hjemlandet er han vant til at man eide boligen selv. Her i Norge leier han av noen andre og sier at det derfor ikke føles som hjem. Eric forteller om hvordan han savner hjemlandet sitt og stadig tenker på fortiden. I Norge har han venner fra landsbyen han bodde i som han pleier å snakke med om minnene derfra. Det er også viktig for han å dele minnene med barna sine. For han er minnene viktig å ta vare på. Likevel sier han at det ikke hjelper han med å inkludere seg i det norske samfunnet ved å bruke mye tid på å minnes hjemlandet med venner og familie. Erics relasjon til det fysiske hjemmet som han savner er koblet til det psykiske og sosial aspektet ved hjem. Savnet etter et fysisk område vekker en følelse av hjemlengsel hos han som han deler med venner og familie.

Noen relaterer hjem med andre fysiske elementer, som huset man bor i eller gjenstander man fyller det med. For Miriam er huset det sentrale i opplevelsen av hjem. Hun føler seg hjemme i boligen selv om hun leier til forskjell fra Eric. Hun sier også at boligen i Norge minner om dem hun er vant til fra hjemlandet. Fordi hun bruker mye tid i boligen, er dette blitt en viktig arena for henne og hun føler seg hjemme der.

Sara forteller om hvordan hun følte seg hjemme etter å ha fått innvilget statsborgerskap og at det var da hun begynte å skape det nye hjemmet i Norge. Hun beskriver hvordan hun bygger opp et nytt hjem bit for bit, og gleder seg også over de små tingene hun kjøper inn til boligen. De materielle gjenstandene får en emosjonell betydning ved at hun anser det som en del av det å skape et nytt hjem i Norge. Gjenstandene hun fyller huset med får en større betydning enn bare som rene bruksgjenstander.

Som vi ser av sammendraget over er det flere informanter som knytter den psykiske dimensjonen til emosjonelle aspekter. Alle informantene nevner trygghet som en del av sin opplevelse av hjem i Norge, noen forteller mer utdypende om hva dette innebærer enn andre. Grunnen til at informantene har flyktet var mangel på trygghet. Det var ulike årsaker hos informantene til at denne utryggheten oppsto. Dette kunne være forfølgelse på grunn av religion, politiske standpunkt, eller som et resultat av krig. Til felles har flyktningene at de søkte etter trygghet. Informantene opplever at de er trygge i Norge da de kan leve her uten å frykte for sitt eller familiens liv.

Utover dette har informantene ulike oppfatninger av hva som gjør dem trygge. Fire av kvinnene og en mann svarte at flyktning- og inkluderingstjenesten bidrar til trygghet og omtaler dem som deres nye familie. Amina fortalte hvordan hun i hjemlandet oppsøkte moren sin ved store hendelser i livet, og at flyktning- og inkluderingstjenesten har fått denne rollen i Norge. Hun opplever dem som inkluderende og setter pris på at det er rom for uformelle samtaler over en kopp kaffe. Thomas opplever dem som en brobygger over til det norske samfunnet, og føler seg trygg på at han kan oppsøke kontoret om han er i behov for bistand. Han påpeker likevel at det er viktig for han å være selvstendig og ikke bli avhengig av dem.

George forklarer at det å ha indre ro gjør at han føler seg hjemme. I perioder hvor han er i arbeid kan han kjenne på en indre ro ved å sitte i godstolen hjemme hos seg selv. Men om han er arbeidsledig blir fremtiden usikker og han bli urolig. Han sier at han da pleier å aktivisere seg selv ved å lese en bok, trene eller lignende for å få tankene over på noe annet.

Å skape hjem handler ikke om å glemme det gamle og skape et helt nytt hjem uten innvirkning av det som var før. Informantene beskriver det å skape et nytt hjem i Norge som en prosess. Savn av det gamle hjemmet må bearbeides og elementer av det gamle hjemmet tas med inn i det nye hjemmet. Amina og Hanna forteller om hvordan de fortsatt lager mat fra hjemlandet og hvordan lukter og smaker får dem til å føle seg hjemme. Amina lærer også barna sine om mattradisjoner fra hjemlandet og sier at det har blitt en viktig del av deres nye hjem i Norge.

I avsnittet om den sosiale dimensjonen forteller informantene hvordan sosiale relasjoner har innvirkning på hjemmet i Norge. Flere understreker at det er viktig for dem med norske bekjenskaper, men at de synes det er vanskelig å få innpass da nordmenn oppleves private og lite sosiale. Informantene forteller at det er viktig for dem med sosiale arenaer hvor de også blir kjent med nordmenn og ikke bare andre flyktninger. Dette mener de vil bidra til bedre integrering. Etter språkpraksis lærte Grace seg norsk og har også fått seg noen norske venner. Hun sier at hun ikke lenger føler seg rar, men som en del av fellesskapet. Hun føler seg derfor hjemme i Norge.

Det spirituelle aspektet ved hjem er også relevant for noen av informantene. For Hanna har religionsfrihet i Norge spilt en viktig rolle. I hjemlandet ble hun forfulgt på grunn av religion og måtte flykte som resultat av det. Hun opplever at hun er trygg i Norge og føler at hun kan være seg selv og at hun møter en aksept som bidrar til at hun føler seg hjemme. For George er det verdier som veier tyngst i hans opplevelse av hjem. Han sier at han skaper sin egen kultur basert på verdier han tar med seg fra ulike steder. Det er også viktig for han å tilegne seg kunnskap om Norge.

For Amina, Thomas, og Grace har det vært sentralt for deres tilhørighet til Norge å lære seg norsk. Både Amina og Thomas uttaler at språket er en nøkkel til integreringen. For både Hanna og Fatima har det imidlertid også vært viktig å beholde morsmålet og å lære dette videre til barna. Thomas og George påpeker at kunnskap er viktig for å føle seg hjemme i Norge. De forteller at det er essensielt tilegne seg kunnskap om historie, språk, kulturelle koder og rettigheter. Thomas føler seg friere og mer hjemme desto mer kunnskap han får om det norske samfunnets lover, regler og normer. George etterlyser mer opplæring innenfor dette da han mener det vil bidra til økt integrering. Begge to har brukt mye tid på egenhånd til å lese seg opp på internett om det norske samfunnet. I neste kapittel vil jeg drøfte funnene opp mot teorien som er presentert tidligere i oppgaven.

6 Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte resultatene fra intervjuene opp mot teorien. Jeg har i kapittel tre beskrevet ulike teorier om hjem som jeg kommer til å benytte i drøftingen. Jeg kommer til å bruke Keahey sin inndeling av hjem som en ramme for drøftingen. Keahey deler en opplevelse av hjem i fem overlappende dimensjoner; fysiske, psykiske, relasjonelle, intellektuelle og spirituelle dimensjonen. Jeg velger å bruke denne inndeling da den er mer konkret og detaljert enn hos de andre og ved å bruke denne femdelingen får jeg på en ryddig måte presentert materialet. Jeg vil likevel bruke både teoriene til Lange, Blunt og Dowling. Keaheys femdeling utelukker ikke disse. Teorien om hjem beskriver mye av det samme, men med ulike perspektiver og inndelinger. Lange deler hjem inn i en ytre og en indre opplevelse, og samspillet mellom disse. Blunt og Dowling har en tilnærming til begrepet hjem som kan minne om Langes forklaring. De konkluderer også med en tredeling av hjem. De deler inn i det materielle, det emosjonelle og relasjonen mellom disse. De mener at den materielle siden ved hjem handler om land og steder man føler en tilhørighet til, og den emosjonelle delen av hjem er den som handler om ens opplevelser, følelser, minner og sanseintrykk. Blunt og Dowling understreker likevel at det materielle og det emosjonelle ikke er avgrensede opplevelser, men sider ved hjem som påvirker hverandre. Det Lange kaller for det ytre hjem, kan sammenlignes med Blunt og Dowlings materielle fremstilling av hjem, og Keaheys fysiske dimensjon av hjem. På samme måte kan man se likheter mellom Langes beskrivelse av det indre hjemmet med Keaheys relasjonelle, intellektuelle og spirituelle dimensjon, og Blunt og Dowling sin fremstilling av det emosjonelle hjem.

Viktige begreper i drøftingen er kultur, hjem og integrering. Kultur og hjem er begreper som kan minne om hverandre. Både kultur og hjem er abstrakte begreper som kan være vanskelige å definere. I teorien har jeg presentert ulike perspektiver på begrepene. Både hjem og kultur er både konkret og abstrakt. Dahl presiserer at begrepet kultur både er kollektivt og individuelt. Salole beskriver kultur som et isfjell med en overflatekultur som er sanselig, og en underflatekultur som er abstrakt. Disse to henger likevel samme. For der overflaten beskriver kulturens hva og hvordan, beskriver underflaten kulturens hvorfor. Denne fremstillingen av kultur kan man se i sammenheng med en opplevelse av hjem. Geertz definerer kultur som et nett av mening mennesket selv har spunnet. Mens Barth anser kultur for å være den ballasten man har med seg på bakgrunn av hva man har lært og erfart.

Integrering kan foregå på ulike nivåer. En kan snakke om systemisk, sosial og kulturell integrering. Systemisk integrering handler om kunnskapen og forståelsen man tilegner seg om samfunnet man bor i. Sosial integrering dreier seg om relasjoner man har til andre og kulturell integrering er den kjennskapen man har om hverandre som gir en felles aksept.

6.1 Den fysiske dimensjonen av hjem

En opplevelse av hjem kan være både abstrakt og konkret, og kan ha flere dimensjoner slik som Keahey beskriver. Når man drøfter hjem er det mange som umiddelbart tenker på huset en bor i eller landet en kommer fra. For George og Eric er nettopp hjemlandet det første de tenker på når de skal forklare hva hjem er for dem. Eric savner hjemlandet ofte, og forteller at identiteten hans bygger på kulturen derfra. Hans tilhørighet til hjemlandet gjør at tankene hans stadig trekkes tilbake dit. Han føler seg likevel hjemme i Norge i dag, men er rask til å understreke at hjemlandet alltid vil komme først. Tilhørigheten til hjemlandet er viktig for han å bevare, og han påpeker at den ikke skal byttes ut med det norske. Her viser Eric hvordan han integreres i det norske samfunnet ved at han vil beholde tilhørigheten til kulturen han kommer fra samtidig som han ønsker å bygge en norsk tilhørighet med identiteten fra hjemlandet som grunnmur. Eric synes det er vanskelig å komme seg videre fra savnet av hjemlandet og pleier å snakke mye med vennene sine om minner fra landsbyen de kommer fra. Han sier at dette skaper hindringer for hans integrering til det norske samfunnet. Som jeg tidligere har presentert i teorien skriver Birgitte Lange om nettopp denne sammenhengen mellom hjem og savn. Hun forklarer at det er sunt å savne da dette gjør en bevisst på hva som får en til å føle seg hjemme. Likevel mener hun at det er viktig å ikke låse seg i dette savnet, da det kan bli utfordrende å føle seg hjemme et annet sted hvis man stadig ser tilbake på fortiden. Eric virker bevisst om at savnet hans kan gjøre det vanskelig å integreres i det norske samfunnet. Men det kan virke som at han ikke riktig vet hvordan han skal kombinere fortiden med nåtiden, og ut fra hva han har fortalt tror jeg dette fortsatt er en prosess han står i. Han synes det er rart å tenke på at han etter hvert vil ha bodd lenger i Norge enn i hjemlandet og lurer på hvordan det vil bli da. Han tror kanskje at han da vil snakke med vennene sine om minner fra Rælingen i stedet for bare om minner fra hjemlandet. Han har allerede begynt å skape minner fra Rælingen som gjør at han oppfatter dette som hans område i Norge.

Lange skriver at et viktig aspekt ved å føle seg hjemme er at man kjenner på en tilhørighet til samfunnet eller til menneskene rundt en. Etter trygghet er opplevelsen av tilhørighet grunnleggende for at man skal føle seg hjemme. Eric føler en tilhørighet til Rælingen nå som han har familien sin der og skaper nye minner fra dette stedet. Jeg tror det er dette som bidrar til at Rælingen er blitt hans område, og et hjem for han. For Eric handler opplevelsen av hjem mer om området enn selve huset han bor i. Han anser ikke boligen i Norge som et hjem per i dag, og tror dette dreier seg om at han leier boligen og ikke eier den selv. Fra hjemlandet er han vant til at man eier boligen. Lange skiller mellom hus og hjem, og skriver at friheten til å forme boligen slik man selv ønsker skaper en tilhørighet til boligen som gjør den til et hjem. Jeg tror at dette kan være en av årsakene til at Eric ikke opplever boligen sin som et hjem. Han eier ikke boligen selv og har derfor ikke full frihet til å forme den som han selv vil. Fra hjemlandet er han også vant til at man eide boligen selv. Slik jeg tolker det, kan skille mellom å eie og å leie handle om hva man er vant til fra hjemlandet. I noen kulturer kan det nettopp være et skille mellom å leie og å eie en bolig. Blunt og Dowling mener at mange steder har det å eie en bolig høyere status, hvor de som har muligheten til å kjøpe en bolig blir ansett som personer som er egnet til å skape et hjem. Samtidig viser de også til hvordan synet vårt på et ideelt hjem påvirkes av samfunnet man bor igjennom for eksempel media. Eric er vant til at man eier en bolig. Det kan ha en innvirkning på hvorfor han mener at det ikke er et hjem før man har kjøpt boligen selv. Det kan virke som at han ikke synes det er tilstrekkelig å leie en bolig. Jeg tror det kan være knyttet til at han er vant til et ideal om å eie.

For Miriam derimot er hennes opplevelse av hjem hovedsakelig knyttet til huset hun bor i. Her bruker hun mye tid, og hun har som mål å kjøpe seg en egen bolig en gang. Til forskjell fra Eric føler hun at boligen er hjemmet hennes selv om hun leier den av andre. I samtalen med Miriam tegner hun skisse av boligen og virker stolt når hun forteller om den. Miriam sier at leiligheten hun bor i nå ligner mye på husene hun er vant til fra hjemlandet. Her kan det virke som om Miriam har en annen oppfattelse av huset hun bor i enn Eric. Fra hjemlandet er det dette hun kjenner til og er stolt over der hun bor i Norge. Det kan virke som hun har et eierforhold til boligen selv om hun leier den. Det at det er noe som minner henne om boligene hun er vant til fra tidligere tror jeg kan være bidragsgivende til at hun anser leiligheten i Norge som et hjem. Det kan være at Miriam har et annet bilde av det ideelle hjemmet enn det

Eric har, og at det derfor er enklere for henne og kjenne på en tilhørighet til en bolig hun leier.

Sara forteller også om hvordan hun føler en tilknytning til huset hun bor i. Hun og barna bodde en stund i en flyktningleir og hun beskriver seg selv som hjemløs i denne perioden. Nå har hun endelig en egen bolig til seg og barna, og kjenner på gleden ved å kunne kjøpe nye ting til huset uansett hvor lite det skulle være. På denne måten bygger hun opp sitt nye hjem bit for bit. Hva man fyller huset med har betydning for ens følelse av hjem skriver Blunt og Dowling. Man forteller noe om seg selv med tingene man omgir seg med. Sara beskriver gleden av å ha friheten til å forme boligen slik hun selv ønsker, og kan fylle huset med ting som representerer henne. Lange skriver at huset er en representasjon av hvem som bor der, og at gjenstandene man fyller huset med kan bidra til at man føler seg hjemme. Jeg tror at det er nettopp dette Sara beskriver når hun snakker om å bygge opp hjemmet bit for bit. Hun former hjemmet slik hun vil ha det og skaper en tilhørighet til boligen. På denne måten mener jeg det materielle er med på å forme opplevelsen av hjem for Sara.

6.2 Den psykiske dimensjonen av hjem

Det mange av informantene har til felles når de skal beskrive hjem, er følelsen av trygghet. Trygghet er en del av den psykiske dimensjonen av hjem. I alt sju av ti informanter snakket om at trygghet er viktig for at de skal føle seg hjemme. Dette kan både være trygghet fra verden utenfra, men også den indre opplevelsen av trygghet. Birgitte Lange skriver at etter behovet for mat, klær og søvn kommer behovet for trygghet, og at det er trygghet flyktinger søker etter når de er på flukt fra hjemlandet sitt. Lange mener at en opplevelse av hjem handler om trygghet og at det er mange måter man kan oppleve dette på. Man kan kjenne på trygghet når man er alene, ved å være sosial, man kan føle trygg i naturen, eller ved å gjøre aktiviteter som matlaging. Hun mener det er essensielt at flyktingene føler seg trygge, slik at de raskest mulig får en opplevelse av hjem og på denne måten får benyttet sine ressurser, kunnskaper og egenskaper. Keahey på sin side mener at trygghet kan være knyttet opp til den fysiske siden ved hjem, ved at man har en trygghet til de ytre faktorene, men at det også kan handle om indre trygghet hos en selv. Amina, Thomas, Sara og Fatima beskriver hjem som opplevelsen av å finne trygghet i et land hvor man ikke blir forfulgt. Amina sammenligner det

å miste tryggheten med å ikke få puste. For å få puste igjen hadde hun ikke noe annet valg enn å flykte, for å søke et land å bo i hvor hun var trygg fra forfølgelse. I Norge opplevde hun både ytre og indre trygghet. Her blir hun ikke forfulgt, og hun erfarte at man kan stole på politiet og flyktning- og inkluderingstjenesten. Hun sier at en opplevelse av hjem for henne dreier seg om å føle seg trygg. Det var aldri et ønske om å dra fra alt det kjente i hjemlandet, men for å få puste ble dette hennes eneste utvei. Amina er et eksempel på hvordan trygghet og hjem hører sammen. Hun hadde venner og familie i hjemlandet, likevel valgte hun å flykte da hennes ytre trygghet var truet. Følelsen av å være trygg er essensiell for at hun skal føle seg hjemme. Jeg forstår det slik at den indre tryggheten som kom fra venner og familie ikke var tilstrekkelig når hun ble forfulgt. Jeg er enig med Lange som mener at det er trygghet flyktninger søker etter. Når den ytre tryggheten blir truet kan ikke indre trygghet kompensere for dette.

Thomas på sin side fortelle en annen historie. Han følte seg aldri hjemme i landet han er oppvokst i fordi han aldri var trygg der. Men dette endret seg etter at han kom til Norge. Her føler han seg trygg, og Norge er blitt et hjem for han. Han opplever at flyktning- og inkluderingstjenesten fungerer som en trygg bro over til det norske samfunnet, og at dette gir han en indre ro. Selv om han ønsker å være selvstendig er det trygt for han å vite at han kan spørre de ansatte om hjelp hvis han behov for bistand. Jeg forstår det slik at Thomas har funnet en ytre trygghet ved at han ikke trenger å frykte for krig, og ved at han kan stole på de ansatte ved flyktning- og inkluderingstjenesten. At han ønsker å ta selvstendige valg vitner også om en indre trygghet.

Trygghet er også en faktor i Sara sin opplevelse av hjem. I hjemlandet var trygghet også knyttet til hjem, men der assosierer hun trygghet med familien sin. Ved at hun opplevde forfølgelse ble hennes ytre trygghet borte, og da mistet hun også sin indre trygghet. Forfølgelse ble en såkalt push-effekt som forårsaket at hun måtte flykte. I Norge fant hun igjen følelsen av ytre trygghet, noe som gjorde det mulig for henne å kjenne på en indre trygghet igjen. Den ytre tryggheten gjort det mulig for henne å slappe av, og å emosjonelt investere i nye relasjoner og en opplevelse av hjem i Norge.

Lange mener at det som gir deg hvile, gir deg trygghet. For George er det nettopp hvile og indre ro som får ham til å føle seg hjemme. Hva som gir han indre ro avhenger av livssituasjonen. I perioder han er i jobb kan det gi han indre ro å slappe av i en god stol hjemme. Når han er arbeidsledig, blir han urolig av å gjøre det samme. For å få indre ro i disse periodene trenger han å aktivisere seg selv med for eksempel trening, lese en bok og lignende. Dette gjør han for at han skal få en ro fra tankene og uvissheten. Når fremtiden er usikker svekkes hans opplevelse av hjem. Selv om George har trygghet fra forfølgelse, er det en annen ytre utrygghet han beskriver her. Utryggheten ved å ikke ha en jobb å gå til er en faktor som han ønsker å gjøre noe med, men det krever at han møter en arbeidsgiver som gir han en mulighet. Denne ytre faktoren kan han ikke styre over selv. Slik jeg forstår det tar han tak i det han har muligheten til å gjøre noe med selv. Han kan ta styring over den indre uroen ved å være i aktivitet for å få tankene over på noe annet. Jeg mener Langes teori om at hvile gir deg trygghet, bekrefte av det George forteller.

Som jeg har beskrevet i kapitlet om funn opplever informantene trygghet på forskjellige måter. For Hanna har flyktning- og inkluderingstjenesten bidratt til at hun føler seg trygg. Hun blir trygg ved at hun kan stole på de ansatte, og hun er trygg på at hun kan komme til dem med problemene sine. Hun kaller flyktning- og inkluderingstjenesten for sin nye familie. Grace beskriver at hun føler seg trygg og akseptert i Norge. Hun sier at hun ikke føler seg *strange*, og opplever at hun er en del av fellesskapet. Sosial tilhørighet er viktig for at man skal føle seg hjemme, mener Lange. Jeg forstår det slik at Grace føler sosial tilhørighet ved at hun har møtt et felleskap hvor hun opplever at hun er akseptert og ikke *strange*. Tryggheten denne aksepten fra samfunnet gir, bidrar til at hun føler seg hjemme.

6.3 Den sosiale dimensjonen av hjem

Sosialt nettverk er viktig for de fleste, men når man flytter fra et land til et annet blir dette enda viktigere og vanskeligere. Informantene har flyttet fra alt som var kjent, og de fleste av dem har et savn knyttet til dette. Det er også flere som synes det har vært vanskelig å få seg nye venner i Norge. Både William, George og Eric synes det er vanskelig å bli kjent med nordmenn da de synes nordmenn er for private og lite sosiale. Alle tre ytrer et ønske om å få seg norske venner. George tror dette er viktig for å integreres bedre i det norske samfunnet.

Han tror at gjennom å bli kjent med nordmenn vil han få mer kunnskap om den norske kulturen. Det han peker på her, er det som kalles for sosial integrering, som jeg har skrevet om i teorikapittelet. Felles for disse tre informantene er ønsket om å bli kjent med nordmenn. Ettersom nordmenn oppleves som vanskelig å komme i kontakt med, er dette imidlertid noe informantene strever med å få til. Denne sosiale integreringen krever at også nordmenn er delaktige. William, George og Eric savner det sosiale fra hjemlandet, hvor de opplevde av det var lett å komme i kontakt med nye mennesker. På den annen side behøver ikke den sosiale integreringen nødvendigvis å innebære å bli kjent med nordmenn. Men som Eric forteller, vil det bidra til kulturell og systemisk integrering om man får norske bekjente. Eric har mange venner i Norge, men disse kjenner han fra hjemlandet. Han er dermed sosialt integrert, men ikke med nordmenn. Dette gjør at det blir vanskeligere for Eric å integrere seg i det norske samfunnet, noe han også påpeker selv. Ved å ha venner med samme bakgrunn som han selv, skjønner han at det vil ta lengre tid for han å integreres i det norske samfunnet. Om han ikke hadde hatt dette sosiale nettverket av bekjente fra hjemlandet, hadde han nok brukt mindre tid på å savne hjemlandet og mer tid på å bli kjent med det norske. Jeg tror at hvis den sosiale integreringen skal innebære å bli kjent med nordmenn, krever det en innsats både fra flyktningene og fra nordmenn. På den ene siden må flyktningene være åpne for å bli kjent med nordmenn, og villige til å komme seg videre fra savnet av hjemlandet. Det kreves her en produktiv nostalgi fra flyktningens side. På sin side må også nordmenn være mindre private og ta mer initiativ.

Ofte er en felles arena en god måte å bli kjent med nye mennesker på. George ser på arbeidsplassen som en slik arena, som gir en muligheten til å bli kjent med andre på tvers av kulturell bakgrunn. Problemet oppstår når man ikke har en jobb eller annen møteplass. Da er det lett å søke den kulturelle gruppen man er kjent med og allerede føler en tilhørighet til. Dette mener jeg at kan være en hovedutfordring både for flyktninger og nordmenn. Geertz beskriver kultur som et nett av mening man selv har spunnet. Jeg har inntrykk av at informantene ønsker å få kontakt med nordmenn for blant annet å utvide sin kjennskap til den norske kulturen, og ta den inn som en del av sine nett av mening. Dette blir en utfordring for dem da det krever at nordmenn også er åpne for denne kontakten. Lange mener at det er viktig med venner for å føle seg hjemme. Venner kan gi en opplevelse av tilhørighet. Å ha noen nordmenn i sitt sosiale nettverk kan også øke forståelsen av den norske kulturen, samtidig

som det kan bidra til å styrke flyktingenes tilhørighet til Norge. Grace forteller at hun har få venner i Norge, og hun savner vennene sine fra hjemlandet. Selv om hun føler seg inkludert i det norske samfunnet, savner hun et sosialt nettverk. Slik jeg forstår det, har hun en tilhørighet til Norge og føler seg hjemme, men behovet for tilhørighet er dekket av andre faktorer enn venner og bekjentskap. Det er andre aspekter som gjør at hun føler en tilhørighet til Norge. Jeg tror hennes hjemfølelse ville blitt sterkere ved å ha et større sosialt nettverk i Norge.

Flere informanter synes nordmenn er for private og vanskelige å bli kjent med. De påpeker imidlertid at flyktning- og inkluderingstjenesten er blitt et viktig sted, og en brobygger for dem til det norske samfunnet. Noen beskriver de ansatte som en del av sin familie. Sara forklarer at der hun i hjemlandet oppsøkte moren sin for råd, er det i dag flyktning- og inkluderingstjenesten som har denne rollen. Hun har for lengst fullført introduksjonsprogrammet, men har fortsatt kontakt med flyktning- og inkluderingstjenesten i Rælingen.

Minner er viktig for ens opplevelse av hjem og matlaging kan for mange få frem minnene, skriver Blunt og Dowling. Man kan minnes hjemlandet med matlaging gjennom luktene og smakene. For Hanna og Amina er matlaging en viktig bidragsyter til en opplevelse av hjem. Hanna sier at det er luktene og smakene som får henne til å føle seg hjemme, og at dette er årsaken til at hun ofte lager mat fra hjemlandet. For Amina er det i tillegg til minnene viktig for henne å lære barna å lage mat fra hjemlandet. Det er som Dahl sier om kultur, at det er noe menneskeskapt som stadig er i endring, og som påvirkes av hva man har lært av sine omgivelser. Basert på eksisterende teori forstår jeg det slik at matlaging for Amina har to funksjoner. På den ene siden vekker det minner om hjemlandet hos henne. Samtidig representerer maten kulturen hun ønsker å videreformidle til barna sine. Matlaging er en del av kulturen fra hjemlandet som Amina kan ta med seg til Norge. Lange understreker sansenes betydning i en opplevelse av hjem. Lukt og smak kan vekke minner fra hjemlandet slik som i Aminas tilfelle. Gjennom matlaging videreformidler Amina kulturen fra hjemlandet, og lærer den videre til barna sine. Jeg mener at hun på denne måten gir barna en tilknytning til landet de kommer fra, selv om de er oppvokst i Norge. Lange beskriver at man kan oppleve trygghet på ulike arenaer. For noen er det å gå tur, men for andre kan det være nettopp å lage mat. Hun påpeker at sansene er viktige her, og at en selv må finne det som gir en hvile. For Hanna og

Amina er det noe kjent og trygt ved å lage maten fra hjemlandet. Det er smaker og lukter de kjenner igjen fra hjemlandet som vekker nostalgien. Det er slik Blunt og Dowling beskriver sammenhengen mellom matlaging og minner. Man kan bli nostalgisk og dette kan vekkes ens opplevelse av hjem. Det å bruke denne nostalgien på en måte som binder fortid, nåtid og fremtid sammen kaller Blunt for produktiv nostalgi. Ved at Amina lager mat sammen med barna minner hun seg selv om hva som var hjem for henne før. I tillegg bruker hun også denne nostalgien til å forme fremtiden, ved å skape en ny opplevelse av hjem i Norge som bærer med seg smaker, lukter og minner fra hjemlandet. Barnas identitet og opplevelse av hjem formes også her, ved at hun gir dem en tilknytning til hjemlandet. Amina bruker nostalgien på en måte som kobler fortiden med fremtiden, og viser oss her et godt eksempel på produktiv nostalgi.

For Sara påvirket det å få norsk statsborgerskap hennes opplevelse av hjem. Da hun fikk innvilget statsborgerskap følte hun endelig at hun var hjemme. Blunt og Dowling skriver om hvordan hjem kan handle om tilknytningen til en nasjon. Gjennom statsborgerskap blir tilhørigheten til nasjonen ikke kun knyttet opp til følelser, men man får også en juridisk tilknytning som for mange er av stor betydning. Sara beskrev seg som hjemløs i perioden hun og barna var på flukt og bodde i flyktningleir. Blunt og Dowling skriver at en følelse av hjemløshet kan være knyttet til savn av tilhørighet. Sara savnet en tilhørighet til et sted og fikk dette da statsborgerskapet ble innvilget. For noen flyktninger oppleves det som viktig å få statsborgerskap hos det landet man har flyttet til, men for andre kan det være motsatt. Noen ønsker å beholde statsborgerskapet fra hjemlandet for å holde på tilhørigheten dit. I Sara sitt tilfelle var det viktig for henne å få papirer på at hun er tilknyttet Norge. Dette beskriver hun som avgjørende for at hun skulle begynne å skape et nytt hjem i Norge.

Det å forholde seg til flere kulturer er en utfordring alle flyktninger møter på. De kommer fra en kultur fra hjemlandet som i de aller fleste tilfeller er annerledes enn den norske. Barth beskriver kultur som en ballast man har med seg, og som stadig er i endring. Thomas er et eksempel på dette. Han forteller om sine utfordringer som flyktning og sier at han har lært seg å leve med flere kulturer. Han har laget en blanding av de ulike kulturene og skaper sin egen kultur ut fra dette. Thomas har tilegnet seg kunnskap om den norske kulturen, og laget sin egen kultur på bakgrunn av den ballasten han har med seg. Denne kulturen blir hans unike

kultur, men han deler ulike aspekter ved denne kulturen med forskjellige mennesker. Ved å beholde sin opprinnelige kultur og samtidig tilegne seg den norske, har Thomas integrert seg i det norske samfunnet og tilegnet seg en bindestreksidentitet.

6.4 Den spirituelle dimensjonen av hjem

Den spirituelle dimensjonen ved hjem kan handle om både religiøs tilknytning, verdier og normer. Hanna ble forfulgt i hjemlandet på grunn av religion, og måtte flykte som resultat av det. I Norge opplever hun en aksept for troen sin og føler at det er plass for hennes religiøse overbevisning. Denne tryggheten på religionsfriheten i Norge har vært medvirkende til at hun føler seg hjemme. Hun kjenner også en tilhørighet til det norske samfunnet ved at man har felles høytider som jul og påske. På denne måten tenker jeg at hun har beholdt det Lill Salole kaller for overflatekultur. Men hun har kommet til et land hvor hennes religion aksepteres og hvor hun ikke lenger behøver å være redd for å bli forfulgt. Kultur kan også være i form av åndsliv, skriver Dahl. Ved at Hanna får utøve troen sin i Norge og har dette til felles med norske tradisjoner deler hun denne kulturen med flere nordmenn. På denne måten er hun knyttet til fellesskapet og føler en tilhørighet til det norske samfunnet. Grace på sin side forteller at hun fra hjemlandet er vant til at man forholdt seg til ulike religioner og det derfor ikke fremmed for henne. Hun forholder seg til andres religiøse tradisjoner ved at hun for eksempel gir julegaver til naboen. Jeg forstår det slik at hun bruker disse anledningene til å sosialt integreres.

For George er det verdier som er grunnleggende i hans opplevelse av hjem. Han mener at alle kulturer har gode og dårlige verdier. Han tar med seg de verdiene han opplever som gode fra forskjellige kulturer. George er eksempel på Geertz sin definisjon av kultur som et nett av mening man selv spinner. Han fyller sin underflatekultur med de meningene han opplever er gode og dette er noe som stadig er i endring. Han sier at han tenker internasjonalt, og ikke låser seg til kun en kultur. På denne måten kan man si at George også er et eksempel på en person med bindestreksidentitet. Han har med seg verdier fra hjemlandet samtidig som han tilegner seg kunnskap og verdier fra Norge. Dahl skriver at kulturens minst synlige side er den som omfatter meningsfellesskap. Dette kan være i form av normer, koder, og verdier. Det er dette Salole beskriver som underflatekultur. For George er nettopp en sterk underflatekultur

viktig for at han skal føle seg hjemme. Denne, og hans del i det norske meningsfellesskapet, styrkes etter hvert som han også tar til seg mer av den norske kulturen, og gjør den til en del av sin egen.

6.5 Den intellektuelle dimensjonen av hjem

Den intellektuelle dimensjonen beskriver Keahey som kunnskapen og forståelsen man har om samfunnet man bor i, og at en har muligheten til å være delaktig i samfunnsutviklingen. Salole forklarer at å tilegne seg kunnskap om geografi, historie, kulturelle koder og samfunnsstrukturer er viktig for å skape et hjem. I tillegg til denne kunnskapen mener hun at det også er sentralt at andre forstår og anerkjenner den man er.

Språk kan være en slik intellektuell faktor. Dette innebærer både morsmålet, og det å skulle tilegne seg nye språkkunnskaper. Språk kan være en del av ens overflatekultur, altså det som er synlig for andre. Staten legger til rette for språkopplæring for flyktninger i introduksjonsprogrammet. For Hanna og Fatima har det vært viktig både å beholde morsmålet og å lære det videre til barna sine. Jeg forstår det slik at de ønsker at barnas overflatekultur også skal bære med seg språket fra hjemlandet. For Amina og Grace har det vært sentralt for integreringen å lære seg norsk. Grace føler seg mer hjemme i Norge ved at hun kan snakke norsk. Dette tenker jeg kan handle om at hun føler en tilhørighet til samfunnet hun bor i ved å snakke samme språk som nordmenn. Gjennom språkpraksisen måtte hun øve seg på norsk, da kollegene hadde fått beskjed om å kun snakke norsk med henne. Det er hun glad for i dag, og hun bruker ikke engelsk lenger. Hun sier at hun ikke føler seg *strange*, men som en del av fellesskapet. Dette kan sees i sammenheng med systemisk og sosial integrering. Hun har integrert seg systemisk ved å tilegne seg det norske språket. Noe som gjør det enklere for henne å integrere seg sosialt og å få norske venner. Gjennom flyktning- og inkluderingstjenesten lærte Amina seg både norsk språk og kulturelle koder. Hun sammenligner det å lære seg norsk med å ha nøkkelen til et hus. Slik jeg forstår henne har det å tilegne seg norsk vært en sentral del av hvordan hun systemisk har integrert seg i Norge, og gjør at hun føler en sterk tilhørighet.

Thomas omtaler også språket som en nøkkel. For han har det i tillegg vært viktig å tilegne seg kunnskap om det norske samfunnet, landets lover, regler, og kulturelle koder. I hjemlandet kjente han godt til dette og han følte seg friere på grunn av denne kunnskapen. I Norge jobber han fortsatt med å tilegne seg kunnskap om det norske samfunnet. Han sier at han er femti prosent norsk, men at dette øker desto mer han lærer om landet. Thomas tror at siden barna hans vil ha store deler av oppveksten i Norge så vil de kunne kjenne på en sterkere tilhørighet til det norske. Salole omtaler barn med denne typen oppvekst som krysskulturelle. Når han forteller om hvordan han jobber med å lære mer om det norske samfunnet beskriver Thomas en bevisst innsats for å integrere seg systemisk. Det å forstå Norge som samfunn er spesielt viktig for at han skal kjenne på en tilhørighet til landet. George er enig med Thomas i at kunnskap om det norske samfunnet er en sentral del av å føle seg hjemme. Han savnet mer opplæring i dette fra Rælingen, og sier at han har brukt mye tid på internett for å tilegne seg kunnskap om lover og regler i Norge. Slik jeg forstå George etterlyser han mer fokus på systemisk integrering, som han gir uttrykk for at bidrar til hans hjemfølelse i Norge. For han handler kunnskap om å raskere integrere seg i det norske samfunnet, og å kunne føle seg selvstendig. Da han kom til Norge følte han seg blind, og sier at det hadde hjulpet han med integreringsprosessen om han hadde lært mer om lover og regler.

6.6 Overlapping mellom dimensjonene

Som Keahey beskriver, overlapper og påvirker de fem dimensjonene hverandre. I dette avsnittet vil jeg se nærmere på noen av hovedelementene fra funnene og hvordan dimensjonene overlappes.

Vi kan se et eksempel på overlapping av dimensjonene i Erics savn av hjemlandet, som han anser som grunnmuren i sin identitet. Minner fra et fysisk område skaper en emosjonell reaksjon i form av hjemlengsel. Som nevnt i teorikapittelet hevder Lange at savn og hjemlengsel kan være en del av prosessen med å skape et nytt hjem, fordi det hjelper en å skjønne hva det er som gjør at man føler seg hjemme. Eric forklarte hvordan han stadig minnes hjemlandet sitt ved å prate med venner om det som var før, og å se på bilder av huset han bodde i. Han snakker også med barna sine om disse minnene, da han ønsker å lære dem om hjemlandet. Savn i seg selv kan være sunt, slik som Lange beskriver. Det kan bevisstgjøre

en på hva som gjør at man føler seg hjemme. Dette tenker jeg kan være positivt om man bruker denne bevisstgjøringen inn i etableringen av det nye hjemmet. Blunt omtaler dette som en produktiv nostalgi. Ved å bruke nostalgi inn i nåtiden og fremtiden kan man klare å bruke savnet sitt produktivt. Om man kun fokuserer på fortiden tror jeg man kan forsinke integreringsprosessen. Eric reflekterte rundt dette og innser at det tar lenger tid for han å integreres og skape et hjem i Norge fordi han fokuserer på fortiden og savnet etter hjemlandet. Han har likevel klart å skape nye minner fra Rælingen som gjør at han anser dette som sitt område. Amina mener jeg at er et godt eksempel på produktiv nostalgi. Gjennom matlaging minnes hun hjemlandet, samtidig som hun bruker det til å lære barna sine om hvor de kommer fra. Hun sier at luktene og smakene minner henne om hva som var hjem før. Jeg forstår det slik at dette både er viktig for henne personlig, og noe hun ønsker å gi videre til barna sine. Derfor legger hun også vekt på dette med matlaging i det nye hjemmet i Norge.

Savn er noe flere av informantene forteller at de må forholde seg til. Dette kan være en vanskelig følelse å skulle bearbeide, da man savner noe som har vært. Samtidig tenker jeg at man savner noe fordi det var bra, og på denne måten blir det en forvirrende følelse. Jeg tror utfordringen ligger i det å skulle forsone seg med savnet og bruke det til å forme det nye hjemmet. Gjennom intervjuene ser jeg at flere av informantene har jobbet med nettopp dette. Der de savner noe som kan implementeres i det norske samfunnet, som for eksempel matlaging, ser jeg at det bidrar til noe positiv. Der hvor savnet handler om mennesker man kanskje aldri får se igjen, eller steder som er blitt borte på grunn av krig, og som man aldri vil kunne besøke, blir det imidlertid ekstra vanskelig. I slike situasjoner tror jeg at flyktingene vil ha behov for oppfølging fra utenforstående, for å få hjelp til å bearbeide savnet og klare å se fremover i stedet for å stadig minnes det som var.

Flere av informantene snakker om hvordan flyktning- og inkluderingstjenesten har påvirket deres opplevelse av hjem. Alle informantene ønsket å møtes til intervju hos dem. Inntrykket mitt er at dette handler om at det er et sted som får dem til å føle seg trygge. Flyktning- og inkluderingstjenesten er et helt alminnelig bolighus hvor soverommene er innredet som kontor og stuen fungerer som venterommet, hvor man kan ta seg en kopp kaffe og slå av en prat. Amina kommenterte at hun føler seg veldig heldig som har fått oppfølging av Rælingen kommune fordi hun føler seg trygg her og verdsetter muligheten til både bistand og uformelle

samtaler. Der hun tidligere pleide å oppsøke moren for råd tar hun nå kontakt med flyktning- og inkluderingstjenesten. Hun sier at hun anser dem som sin nye familie. Det hun viser til her er hvordan det påvirker henne at flyktning- og inkluderingstjenesten har tilrettelagt for uformelle samtaler med sine lokaler. Dette har gjort at hun føler seg velkommen og inkludert.

Eric har også uttalt at han ser på flyktning- og inkluderingstjenesten som sin familie. Huset skaper en ramme for uformelle og formelle samtaler som jeg anser som utslagsgivende for at flyktningene føler seg hjemme her og omtaler dem som familie. Jeg tror at å ha kontorer i et bolighus kan bidra til at en ikke føler seg like fremmed som jeg antar at man kan gjøre i møte med et sterilt kontorbygg.

Trygghet er en fellesnevner hos alle informantene. Funnene mine viser at det er individuelt hva som gir flyktningene trygghet. Men det er likevel et aspekt ved trygghet de alle har til felles. Det er den ytre tryggheten ved at man kan leve i Norge uten forfølgelse eller krig. Utover dette har informantene ulike perspektiver på hva som gjør dem trygge. Noen opplever at det er den indre tryggheten som er sentral. George forklarer hvor viktig det er for han med en indre ro for å føle seg hjemme. I perioder hvor han er i jobb og ellers har det bra får han en indre ro ved å slappe av i godstolen hjemme. Men om han er arbeidsledig føler han på en usikkerhet og må aktivisere seg selv for å få tankene over på noe annet. I slike usikre livsfaser føler han seg mindre hjemme. Det jeg tenker han beskriver her er sammenhengen mellom den ytre og indre tryggheten. Når de ytre faktorene, som for eksempel jobb, er usikre, påvirker det hans indre trygghet.

Andre opplever trygghet i relasjoner til andre, som for eksempel venner, kolleger, eller naboen. Som beskrevet tidligere savner George, Eric og William at nordmenn er mer inkluderende, og de ønsker seg flere norske bekjenskaper. De er vant til mer åpenhet fra hjemlandet og synes det er rart at nordmenn er private og lite sosiale. George tror at det ville bidratt til økt integrering om han hadde blitt kjent med flere nordmenn, og at han gjennom slike bekjenskap ville lært mer om det norske samfunnet. Jeg tror George har rett i at det ville bidratt til økt sosial integrering om han kjente flere nordmenn. I tillegg til dette mener jeg det også er en egen verdi i vennskap som ikke bare handler om økt kunnskap og sosial

integrering. Dette underbygges av Langes beskrivelse av tilhørighet i teorikapittelet, hvor hun beskriver at det er viktig med venner for å føle at man tilhører et sted.

For noen er det kunnskap som skaper trygghet og en opplevelse av hjem. Tryggheten i å kjenne til sine rettigheter og forstå de norske kodene gir en opplevelse av tilhørighet til samfunnet. Slik som er beskrevet om Thomas i forrige avsnitt, som føler seg friere og mer hjemme desto mer han lærer om Norge. For Sara var det en trygghet å få innvilget norsk statsborgerskap, da følte hun endelig på tilhørighet og begynte da å skape et nytt hjem for seg og barna i Norge.

7 Konklusjon

Jeg begynte denne oppgaven med problemstillingen: Hvordan påvirker flyktningers opplevelse av hjem integreringsprosessen i Norge? I konklusjonen vil jeg først redegjøre for svar på delspørsmålene, for deretter å komme med en oppsummering og et svar på den overordnede problemstillingen.

Delspørsmålene for denne oppgaven er:

- Hvordan skaper flyktninger et nytt hjem i Norge?
- Hvordan opplever flyktninger betydningen av å ha en opplevelse av hjem for egen integrering?
- Hvilken rolle spiller Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste, men også nordmenn generelt, i flyktningers opplevelse av hjem?

7.1 *Hvordan skaper flyktninger et nytt hjem i Norge?*

Flyktninger skaper nytt hjem i Norge på ulike måter. Funnene fra intervjuene viser at det mest grunnleggende for flyktningenes hjemfølelse er trygghet. Utover dette har hver enkelt flyktning funnet sin tilnærming til å skape en tilhørighet og et hjem i Norge.

Det er individuelt hva som skal til for at flyktingene jeg har intervjuet føler seg hjemme. Det kan virke som en umulig oppgave å skulle skape et hjem et sted hvor alt er fremmed. Mange av flyktingene snakker om savn både etter hjemlandet og av familie og venner. Lange mener at det er grunnleggende for oss mennesker å føle oss trygge. Jeg tror at om man mister dette kan det føre til at man velger å gi slipp på det kjente for å søke trygghet. Etter behovet for mat, søvn og klær kommer behovet for trygghet, skriver Lange. Hun mener at det ikke er tilstrekkelig med en indre trygghet, som trygghet i relasjoner til venner og familie. Er man redd for å bli forfulgt for sin religiøse overbevisning eller sitt politiske standpunkt viser samtaler med informantene at man er villig til å ta drastiske valg for å finne ytre trygghet igjen. Man er til og med villig til å reise fra familie uten å få tatt avskjed. Den ytre utryggheten er blitt så stor at det er blitt en reell trussel, og blir en push-effekt som får en til å flykte fra eget land. Det alle flyktingene jeg har intervjuet har til felles er at de har flyktet for å søke etter trygghet, noe de fant i Norge. I tillegg til denne ytre tryggheten fra forfølgelse

krig og sult opplever flyktningene trygghet på forskjellige måter. For noen er denne opplevelsen av trygghet så stor at de umiddelbart føler seg hjemme. En opplevelse av trygghet er blitt definisjonen på en opplevelse av hjem for enkelte av dem jeg intervjuet. Slik som hos Amina, som dro fra familien for å finne trygghet. Hun beskriver å miste tryggheten som å miste pusten. Da hun kom til Norge og forsto at hun var trygg fikk hun puste igjen. Etter samtalene med flyktningene er jeg enig med Lange i at trygghet er essensielt for at man skal føle seg hjemme et sted.

En opplevelse av hjem kan endres over tid. Informantene oppfatter hjem annerledes i hjemlandet enn i Norge. Som nevnt tidligere er trygghet en fellesnevner for alle informantene. For tre av informantene tenker de på hjemlandet sitt når de hører ordet hjem. George beskriver hjemlandet som mor, og Eric forteller at hjemlandet er grunnmuren i hans identitet. Både Miriam og Grace beskriver huset de bor i når de skal forklare hva som er hjem for dem, men de har ulik oppfatning av husets betydning. For Grace trives hun ikke like godt i boligen sin i Norge da hun synes det er for lytt i de norske trehusene, til forskjell fra murhusene som hun er vant til. Miriam synes derimot husene i Norge ligner på husene i hjemlandet. Hun bruker mye tid hjemme, og føler et eierforhold til boligen selv om hun leier den av noen andre. Jeg tenker at dette kan ha en sammenheng med at hun bruker mye tid i boligen, og at det derfor er blitt en viktig base for hennes opplevelse av hjem. Hun har skapt en tilhørighet til boligen som gjør at hun føler seg hjemme der.

For andre kan arbeidsplassen bidra til en opplevelse av hjem, om det er der man bruker mye tid. For George er det viktig å ha en arbeidsplass å gå til, og han sier at dette bidrar til at han føler seg hjemme. Arbeidsplassen er en arena hvor han kan integreres sosialt og systemisk, noe som er viktig når han skal skape et nytt hjem i Norge. Gjennom å jobbe blir han kjent med nordmenn og han får muligheten til å tilegne seg økt kunnskap om det norske samfunnet. Denne formen for kunnskap er essensielt i hans opplevelse av hjem. Det gir han også en indre ro å vite at han har en jobb å gå til, samt å kunne bidra til samfunnet. Den indre tryggheten gir han en følelse av hjem. Når den ytre tryggheten rokkes ved påvirker det også hans indre trygghet. Disse to henger sammen, og den ytre tryggheten må komme først.

For Amina og Hanna er matlaging sentralt i hjemmet. Sansene har stor påvirkningskraft på oss og kan vekke minner. Amina bruker matlaging som en produktiv nostalgi. Hun har minner omkring smakene og luktene av maten fra hjemlandet, og lærer dette videre til barna sine. På denne måten får barna også en tilknytning til hjemlandet selv om de er oppvokst i Norge. For flere av informantene er sosiale relasjoner viktig for at de skal føle seg hjemme. Jeg tenker at dette handler om deres sosiale tilhørighet til Norge, som bidrar til at de føler seg som en del av fellesskapet.

Basert på intervjuene med flyktingene konkluderer jeg med at det er fullt mulig å skape hjem i en ny kultur. Flyktingene jeg har intervjuet går frem på ulike måter for å skape tilhørighet og et hjem i Norge, men det felles grunnlaget er tryggheten de opplever. Ingen av flyktingene svarte at de ikke føler seg hjemme i Norge, men Thomas svarte at han ikke følte seg hjemme der han kommer fra på grunn krigen der. Alle har svart at de føler seg hjemme i Norge, men de har mange ulike svar på hvordan. Noen knytter hjemmet til relasjoner til venner og familie, andre til hjemlandet og huset de bor i, eller til religionsfrihet og kunnskap. Felles for alle informantene er at de på forskjellige måter har fått en tilhørighet, og føler seg hjemme i Norge.

7.2 Hvordan opplever flyktinger betydningen av å ha en opplevelse av hjem for egen integrering?

En opplevelse av hjem er essensielt for en god integrering. At en opplever hjem i form av trygghet er grunnlaget for en god integrering. Deretter skapes hjemmet parallelt med integreringsprosessen.

Informantene føler seg hjemme på ulike måter, som beskrevet i avsnittet ovenfor. Sett ut ifra hva de har svart konkluderer jeg med at det er individuelt hva som gjør at man føler seg hjemme. For noen er det konkrete og ytre faktorer som for eksempel landet de kommer fra eller huset de bor i. For andre er det abstrakte og indre faktorer som sosiale nettverk eller det som gir en indre ro. Ofte er det en kombinasjon av begge deler. Jeg har tidligere konkludert med at flyktinger kan skape et nytt hjem i Norge på flere ulike måter. Informantene jeg har snakket med har skapt en følelse av hjem ved å blant annet tilegne seg kunnskap om Norge,

gjennom å finne tilhørighet i et sosialt nettverk, eller ved å forme boligen til å føles som et hjem. Informantene forteller om hvordan de ved å skaffe seg mer kunnskap om samfunnets struktur, regelverk og historie føler seg mer hjemme i Norge. Med dette som utgangspunkt, tenker jeg at en opplevelse av hjem kan ses i nær sammenheng med integrering.

På bakgrunn av intervjuene mener jeg at det å skape en opplevelse av hjem er en kontinuerlig prosess. Den slutter ikke selv om man føler seg hjemme et sted. Hjemmet er i stadig endring og påvirkes av alt fra sosiale relasjoner til nye kunnskaper. Ved å tilrettelegge for at flyktningene får en opplevelse av hjem i form av trygghet, tror jeg integreringen vil bli bedre. Informantene viser til hvor viktig det er for dem å oppleve en tilhørighet til det norske samfunn enten i form av kunnskap, jobb eller et sosialt nettverk. En informant kunne fortelle at det var sosiale relasjoner til nordmenn som bidro til at han følte seg hjemme. Ved å ha norske venner ga det han en sterkere opplevd tilhørighet, og større forståelse av Norge.

Jeg mener at en former sin opplevelse av hjem både før, under og etter integreringen. Ut fra hva informantene har fortalt ser jeg at trygghet er det som først legger til rette for etableringen av det nye hjemmet i Norge. Her skapes grunnlaget for hvordan deres nye opplevelse av hjem former seg. For dem med gode erfaringer i møte med nytt land og nye mennesker, skapes en ny form for trygghet som gjør at de får begynt en positiv integrering.

7.3 Hvilken rolle spiller Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste, men også nordmenn generelt, i flyktningers opplevelse av hjem?

Flyktning- og inkluderingstjenesten har en viktig rolle i flyktningers integrering i Norge, men det har også den enkelte nordmann.

Jeg tror at hvis man tilrettelegger for at flyktningene føler seg hjemme så kan det bidra til en vellykket integrering. I startfasen mener jeg at å gi flyktningene trygghet er det essensielle for en god integreringsprosess. Eksempler på dette kan man se hos Rælingen flyktning- og inkluderingstjeneste hvor det er lagt til rette for trygghet på flere ulike måter. De har valgt å ha kontorene sine i et bolighus, noe som jeg mener kan virke tryggere og mindre fremmedgjørende enn sterile kontorer. De legger også til rette for uformelle samtaler. Jeg

mener at det materielle, her bolighuset, er knyttet til det emosjonelle. Det materielle bolighuset skaper et rom for at flyktningene skal føle seg trygge.

Flere av informantene beskriver et de savner sosial kontakt med nordmenn. De synes nordmenn er for private og tar for lite initiativ. Marianne Gullestad beskriver nettopp dette i sin forskning av det norske hjemmet hvor hun påpeker nettopp dette at nordmenn er mer hjemmesentrerte enn sammenlignet med mennesker i varmere strøk. Hun tror det kan være fordi nordmenn bruker mye av tiden sin hjemme fordi det er kaldt store deler av året. Denne private siden ved nordmenn kan bli utfordrende når flyktninger ønsker å sosialt integreres. Her bør det trekkes frem at integrering ikke kun er den enkelte innvandrers ansvar, men et ansvar de deler med resten av befolkningen. Informantene trekker fram eksempler fra sin egen hverdag i møte med naboer som aldri hilser og som de knapt kjenner. Jeg tenker at det er et forbedringspotensial hos den enkelte nordmann når det gjelder det å ta mer initiativ til å bli kjent.

Hvis nordmenn hadde tatt initiativ til å bli kjent med flyktninger tror jeg det ville resultert i økt integrering og forståelse for hverandre. Det er ikke bare innvandrere som skal integreres til det norske, et integrert samfunn er et inkluderende samfunn som skapes ved å inkludere de nytilflyttede. Ut fra teori om integrering mener jeg at ansvaret for integrering ligger hos oss alle, både på makronivå og mikronivå. Staten har et ansvar ved at de legger til rette for integrering og løfter frem at de ønsker at innvandrere skal føle seg hjemme, men hvis nordmenn også blir bedre på å inkludere innvandrere i hverdagslivet, som for eksempel ved å hilse på naboen, eller ansette innvandrere uten arbeidserfaring, tror jeg det vil skape en bedre integrering.

Ansatte i offentlige instanser har også en rolle i møte med flyktninger. Flere har beskrevet flyktning- og inkluderingsstjenesten som familie, og en brobygger til det norske samfunnet. Flyktningene sier at de ansatte har bidratt til å få dem til å føle seg hjemme i Norge. Jeg tror at måten Rælingen jobber med integrering på er essensielt for en god integrering. Ved at flyktning- og inkluderingsstjenesten legger til rette for at flyktninger møter lokaler som bidrar til trygghet, slik som hos Rælingen hvor de har valgt å ha flyktning- og

inkluderingsprosjektet i et vanlig bolighus for å skape en trygg arena, tror jeg de også styrker integreringen.

7.4 Endelig konklusjon: Hvordan påvirker flyktnings opplevelse av hjem integreringsprosessen i Norge?

Funnene mine viser at det er viktig at flyktningene har en opplevelse av hjem i Norge for at de skal kunne integreres i samfunnet. For å skape en opplevelse av hjem er en følelse av trygghet og tilhørighet nødvendig.

Informantene har ulike oppfatninger rundt hva som gjør at de føler seg hjemme, som beskrevet ovenfor. Men en fellesnevner er opplevelsen av å bo i et land som er trygt. Som Lange skriver er det trygghet de fleste flyktninger søker etter. Funnene mine viser at trygghet er det mest avgjørende for at flyktninger skal føle seg hjemme i Norge. Alle informantene hadde til felles at de flyktet på grunn av at de ikke lenger var trygge i hjemlandet. Dette endret seg da de kom til Norge og opplevde å kunne leve i et land uten forfølgelse.

Jeg mener at en opplevelse av trygghet er et essensielt grunnlag for en god integreringsprosess. Jeg tror at en opplevelse av hjem i form av trygghet må komme før integreringsprosessen begynner. Men samtidig mener jeg at integreringen er en del av prosessen med å skape et nytt hjem i Norge. Jeg anser det å skape et hjem i en ny kultur og integrering som parallelle prosesser. Når George snakker om at han trenger kunnskap om et land for å føle seg hjemme, snakker han om hvordan han integrerer seg systemisk. Jeg mener at det å skape et hjem, og det å integrere seg, er like prosesser på mange måter. Men der hvor man kan se for seg at man kommer til et punkt hvor man ikke lenger jobber med å integrere seg i et land, vil opplevelsen av hjem alltid være i endring og formes ut fra erfaringer. For at man skal legge til rette for en god integrering mener jeg man må legge til rette for at flyktninger føler seg trygge. Dette kan man se hos Rælingen, hvor de har lokalene sine i et bolighus som den ytre rammen for arbeidet. Dette er blitt et hus som skaper trygghet for flyktningene, og som får dem til å føle seg hjemme. Jeg mener at det er viktig at flyktninger som skal bosettes i Norge opplever trygghet og at de som skal bistå dem i integreringsprosessen bidrar til dette. En trygg arena slik som Rælingen har skapt bidrar til at

flyktingene blir trygge. Jeg tror dette er nøkkelen til en god integrering. Jeg mener at trygghet skaper tillit. Flyktingene må ha tillit til dem som skal bistå dem i integreringen. Svarene fra informantene viser at Rælingen har klart å skape en slik arena ved at informantene omtaler dem som familie og brobyggere over til det norske samfunnet. Noen av flyktinger sier at tryggheten i Norge er det som får dem til å føle seg hjemme. De forklarer hvor viktig det har vært for dem at de har hatt tillitt til at de kan kontakte flyktning- og inkluderingstjenesten om de er i behov for bistand.

På bakgrunn av hva flyktingene har svart anser jeg trygghet som en del av det å føle seg hjemme. Jeg mener at uten trygghet vil det være vanskelig å føle seg hjemme. Dette ser vi i det George forteller om å ha en indre uro når fremtiden er usikker, og hvordan dette gjør at han føler seg mindre hjemme. Jeg tror denne opplevelsen av trygghet er grunnlaget for at man kan få en god integreringsprosess. Videre har vi også sett at det å skape en følelse av tilhørighet er sentralt. Dette kan gjøres på mange forskjellige måter, enten gjennom sosiale nettverk, kunnskap om samfunnet, tilknytning til egen bolig eller nærområde, eller på annet vis. Men uten en følelse av tilhørighet til noe utenfor en selv, blir det vanskelig å skape et hjem.

Likevel tror jeg ikke det er slik at man må føle seg fullt ut hjemme i Norge før man kan begynne å integreres. Som nevnt over, tror jeg integrering og det å etablere en opplevelse av hjem er to parallelle prosesser. Jeg mener at ved å jobbe med å integreres til det norske samfunnet så jobber man samtidig med å skape et nytt hjem. Integrering i Norge skjer gjennom introduksjonsprogrammet som legger opp til utdanning, språkopplæring og arbeid. Dette er alle deler av det som flyktingene har påpekt som viktige aspekter ved å føle seg hjemme. Språkopplæring har flere informanter snakket om som sentralt for at de skal føle tilhørighet til Norge, og dermed føle seg mer hjemme. Arbeidsplassen er det også informanter som viser til som en viktig arena for å føle at man bidrar til samfunnet, og som et sted hvor man kan bli kjent med nordmenn.

7.5 Forslag til videre forskning

I arbeidet med denne oppgaven har jeg gjort meg opp noen tanker omkring hva som kunne vært nyttig for videre forskning. Som ansatt i NAV synes jeg det hadde vært interessant med en studie om hvordan flyktninger som er tilknyttet et flyktningkontor under NAV opplever hjem. Hvordan påvirker NAVs lokaler flyktningers opplevelse og etablering av hjem? Forskning på offentlige lokalers innvirkning på dens brukere er også aktuelt, men jeg opplever at det er utenfor mitt fagfelt. Men jeg undrer meg likevel over hvordan valg av bygg, romløsning og fargevalg påvirker dens bruker. Hovedgrunnen til at jeg tenker dette ville vært interessant, er at jeg ser hvor stor forskjellen er mellom Rælingen sin tilnærming til dette, med et tilpasset bolighus som lokale, og kommuner der flyktningetjenesten ligger under NAV.

I arbeid med denne oppgaven jobbet jeg også med å finne litteratur på noe som kan beskrive det at et voksent menneske identifiserer seg med to eller flere kulturer. Flere av informantene har beskrevet dette. De har jobbet bevisst med integreringen, og føler seg delvis norske. Likevel finner jeg ikke noe annet faguttrykk som kan beskrive dette enn at de har en bindestreksidentitet. Jeg finner begreper som flerkulturalisme som beskriver at et samfunn er satt sammen av flere kulturer, og krysskulturalisme som handler om at man er oppvokst med to eller flere kulturer. Selv om informantene mine er voksne mennesker som har vokst opp i kun én spesifikk kultur, så beskriver de en identitet og en følelse som ligger tett opp mot definisjonen av krysskulturelle. Jeg savner at det er mer forskning på voksne som krysskulturelle. Hva vil det si for voksne å tilegne seg en ny kulturell identitet i voksen alder? Kan voksne også kategoriseres som krysskulturelle? Mens det etter hvert er skrevet en del om krysskulturelle barn, virker det som det fortsatt er lite forskning gjort på hvordan voksne migranters identitet endres og formes gjennom møtet med, og etableringen i en ny kultur.

8 Litteratur

- Arbeids- og sosialdepartementet (2016). Prop. 85 L (2016 – 2017). Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-85-l-20162017/id2546645/?ch=9&fbclid=IwAR2jbDHAnhoCqq30QZfJdAc6ycFg3_TmptO3EKxJ0x5MtfHtpRCRZA5JYT_w
- Barth, F. (1994) *Manifestasjon og prosess*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Blunt, A. & Dowling, R. (2006) *Home*. Oxon: Routledge.
- Brochmann, G. (2006) *Hva er innvandring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bryman, A. (2012) *Social research methods*. Oxford: Oxford.
- Båtnes, P. I. & Egden, S. (2012) *Flerkulturell forståelse i praksis*. Oslo: Gyldendal.
- Dahl, Ø. (2001) *Møter mellom mennesker: Interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal.
- Dahlgren, K. & Næss, H. E. (2012) *Tanker om samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- De forskningsetiske komiteene. (2016). Forord. Hentet fra: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/Forord/>
- Døving, C. A. (2009) *Integrering: Teori og empiri*. Valdres: Pax.
- Eriksen, T. H. (2001) *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H. (2004) *Små steder – Store spørsmål: Innføring i sosialantropologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H. (2010) *Samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T.A. (2015) *Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal.
- FN-Sambandet. (2019). Flyktninger. Hentet fra: <https://www.fn.no/tema/flyktninger>
- FN. (2019. 17. juni). Flyktningkonvensjonen. Hentet fra <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/Flyktninger/Flyktningkonvensjonen>

Fuglerud, Ø. (2017) *Migrasjonsforståelse: Flytteprosesser, rasisme og globalisering*. Oslo: Universitetsforlaget.

Geertz, C. (1973) *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books.

Gullestad, M. (1989) *Kultur og hverdagsliv: På sporet av det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (u.å.). Hva er et introduksjonsprogram. Hentet fra: <https://www.imdi.no/introduksjonsprogram/grunnleggende-om-programmet-roller-og-ansvar>

Justis og beredskapsdepartementet. (2015). Meld. St. 30 (2015-2016). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-30-20152016/id2499847/?ch=1>

Keahey, D. (1998) *Making it home: Place in Canadian Literature*. Canada: The University of Manitoba Press.

Lange, B. (2015) *Hjemmestedet*. Oslo: Aschehoug.

NSD. (2019). Personverntjenester. Hentet fra: https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/index.html

Postholm, M. (2010) *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.

Regjeringen. (u.å.). Innvandring og integrering. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/innvandring-og-integrering/id918/>

Regjeringen. (2015). Q-27/2015 - Samarbeid mellom kommunen og Arbeids- og velferdsetaten om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/samarbeid-mellom-kommunen-og-arbeids--og-velferdsetaten-omintroduksjonsordning-for-nyankomne-innvandrere/id2410809/>

Rælingen kommune. (2015). Rælingen best på introduksjonsprogram for flyktninger i 2014. Hentet fra: <https://ralingen.custompublish.com/raelingen-best-paa-introduksjonsprogram-for-flyktninger-i-2014.5726862-482695.html>

Rælingen kommune. (2014). Rælingen i tet med gode resultater for integrering av flyktninger. Hentet fra: <https://ralingen.custompublish.com/raelingen-i-tet-med-gode-resultater-for-integrering-av-flyktninger.5604475-282834.html>

Rælingen kommune. (2015). Strategi for mottak og inkludering av flyktninger. Hentet fra: [file:///C:/Users/F150408/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Strategi+for+mottak+av+flyktninger%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/F150408/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Strategi+for+mottak+av+flyktninger%20(3).pdf)

Rælingen kommune. (2014). Flyktning- og inkluderingstjenesten. Hentet fra: <https://www.ralingen.kommune.no/?id=5503113&cat=321396>

Salole, L. (2018) *Identitet og tilhørighet: Om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst*. Oslo: Gyldendal.

Salole, L. (2020) *Cross cultural kids: En bok for deg som vokser opp med flere kulturer*. Oslo: Gyldendal.

Sand, T. (2008) *Flerkulturell virkelighet i skole og samfunn*. Valdres: Cappelen Damm.

Store Norske Leksikon. (2013). Clifford Geertz. Hentet fra: https://snl.no/Clifford_Geertz

Store Norske Leksikon. (2018). Hjem – jus. Hentet fra: https://snl.no/hjem_-_jus

Tronstad. (2015). Introduksjonsprogram for flyktninger i norske kommuner. Hva betyr organiseringen for overgangen til arbeid og utdanning? Hentet fra: <https://evalueringsportalen.no/evaluering/introduksjonsprogram-for-flyktninger-i-norske-kommuner.-hva-betyr-organiseringen-for-overgangen-til-arbeid-og-utdanning/Sluttrapport%20Introduksjonsprogram%20for%20flyktninger%20NIBR%202015.pdf/@@inline>

9 Vedlegg

9.1 Intervjuguide

Fase 1: Rammesetting	1. Løst prat (5 min) Uformell prat 2. Informasjon (5-10 min) Si litt om temaet for samtalen (bakgrunn, formål) Forklar hva intervjuet skal brukes til og forklar taushetsplikt og onymitet. Spør om noe er uklart og om respondenten har noen spørsmål Informert om ev. opptak, sørg for samtykke til ev. opptak Start opptak. <ol style="list-style-type: none">1. Hvem er informanten2. Hvor lenge har du bodd i Norge
Fase 2: Erfaringer	3. Overgangsspørsmål: (15 min) Hva får deg til å føle deg hjemme? Hva er dine erfaringer med hjem Hva er dine assosiasjoner med ordet hjem Praktisk oppgave kan erstatte overgangsspørsmål: Kan du bruke tre minutter til å skrive ned stikkord for hva du mener kjennetegner hjem?
Fase 3: Fokusering	4. Nøkkelspørsmål: (50-60 min) <ol style="list-style-type: none">2. Hvordan vil du beskrive din opplevelse av hjem i ditt hjemland?3. Hvordan var det å skape et hjem i Norge?4. Hvordan er din opplevelse av hjem i Norge?5. Kan du komme på noe/noen som har vært med å bidra til din opplevelse av hjem i Norge?6. Har din opplevelse av hjem endret seg etter at du kom til Norge? Hvordan?6. Hvordan er det likt?7. Hvordan er det forskjellig?8. Hvilken rolle har flyktningkontoret hatt til din opplevelse av hjem, og integrering.
Fase 4: Tilbakeblikk	5. Oppsummering (ca. 15 min) Oppsummere funn Har jeg forstått deg riktig? Er det noe du vil legge til?

9.2 Samtykke

Samtykkeerklæring for intervju

Beskrivelse av prosjektoppgaven

Jeg er student på Master i religion, samfunn og globale utfordringer ved MF - Vitenskapelig Høgskole i Oslo. Veileder er Marielle Stigum Gleiss, epost Marielle.S.Gleiss@mf.no.

Prosjektet har som hjem som tema. Som en del av prosjektet skal jeg intervju flyktninger om deres opplevelse av hjem. Formålet med oppgaven er å svare på problemstillingen *Hvordan er opplevelse av hjem hos flyktninger viktig for integreringsprosessen i Norge*. Notater fra intervjuet samt en beskrivelse av disse refleksjonene vil bli skrevet ned og analysert i oppgaven..

Frivillig deltakelse

All deltagelse er frivillig, og du kan trekke deg når som helst. Jeg bruker opptak under intervjuet.

Du kan når som helst avslutte intervjuet eller trekke tilbake informasjon som er gitt under intervju eller observasjon.

Anonymitet

Notatene oppgaven vil bli anonymisert. Det vil si at ingen andre enn prosjektgruppen vil vite hvem som er blitt intervjuet, og informasjonen vil ikke kunne tilbakeføres til deg.

Før intervjuet begynner ber vi deg om å samtykke i deltagelsen ved å undertegne på at du har lest og forstått informasjonen på dette arket og ønsker å delta. Samtykke Jeg har lest og forstått informasjonen over og gir mitt samtykke til å delta i intervjuet

Sted og dato Signatur

9.3 Godkjenning fra NSD

Marielle Stigum Gleiss Det
teologiske menighetsfakultet
Postboks 5144 Majorstua 0302
OSLO

Vår dato: 15.11.2016 Vår ref: 50530 / 3 / STM Deres dato: Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.10.2016. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 14.11.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

50530 *Integrering av flyktninger i Norge. Med fokus på hvordan kan flyktninger danner hjem i land som ikke er ens hjemland. Hvordan skaper flyktninger hjem i Norge, og hva har det å si for integreringer*

Behandlingsansvarlig Det teologiske menighetsfakultet, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig Marielle Stigum Gleiss

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig
hilsen

Kjersti
Haugstvedt